

Міністерство освіти і наук України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

**Девіс Л. А.
Кормишев М. В.**

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ
«ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ»**

*Навчально-методичний посібник для студентів
філологічного факультету
рівня вищої освіти (бакалавр)
спеціальності
014 середня освіта (Мова і література (англійська, німецька))*

Слов'янськ – 2020

УДК 159.9(078.8) 169

рекомендовано до друку на засіданні кафедри загальної психології
(протокол № 9 від 05.03.2018 р.)

Рецензенти:

кандидат психол.наук доц. кафедри психології *О.А. Резнікова*;
кандидат психол.наук доц кафедри загальної психології *О.Г.Шайда*

Укладачі:

кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології
Девіс Л.А.;
кандидат психологічних наук, ст. викл. кафедри загальної психології
Кормишев М.В.

Інструктивно-методичні рекомендації до практичних занять з курсу «Загальна психологія»: Навчально-методичний посібник для студентів філологічного факультету рівня вищої освіти (бакалавр) спеціальності 014 середня освіта (Мова і література (англійська, німецька) / Уклад. Л. А. Девіс, М. В. Кормишев. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2020. 75 с.

Навчально-методичний посібник містить пояснювальну записку, програмний матеріал для вивчення дисципліни загальної психології, методичні матеріали для практичних занять і виконання самостійної, індивідуальної роботи та список рекомендованої літератури до курсу.

© Л. А. Девіс, М. В. Кормишев, 2020

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
РОЗДІЛ І. МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ	
ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ.....	5
1.1. ЗМІСТ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	5
1.2. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ З ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ	7
ЗАНЯТТЯ 1. Методологічний підхід, принципи та становлення психології як науки	7
ЗАНЯТТЯ 2. Предмет, задачі та методи загальної психології	10
ЗАНЯТТЯ 3. Особистість та її розвиток.....	13
ЗАНЯТТЯ 4. Емоційно-вольова сфера особистості.....	15
ЗАНЯТТЯ 5. Відчуття та сприймання.....	16
ЗАНЯТТЯ 6. Пам'ять та її розвиток.....	18
ЗАНЯТТЯ 7. Міслення особистості.....	20
ЗАНЯТТЯ 8. Індивідуально-психологічні особливості особистості (темперамент, характер та здібності).....	22
РОЗДІЛ 2. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ .24	
2.1. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО СКЛАДАННЯ ФОРМАЛІЗОВАНИХ СХЕМ	
2.2. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО РОБОТИ ІЗ НАВЧАЛЬНОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ ТА ПЕРШОДЖЕРЕЛАМИ.....	54
2.3. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ОФОРМЛЕННЯ РЕФЕРАТИВНИХ РОБОТ.....	56
2.4. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО РОБОТИ ІЗ НАВЧАЛЬНОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ ТА ПЕРШОДЖЕРЕЛАМИ	60
2.5. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ОФОРМЛЕННЯ РЕФЕРАТИВНИХ РОБОТ.....	62
2.6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ	64
2.7. ВИМОГИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	66
2.8. КРИТЕРІЇ ПЕРЕВЕДЕННЯ БАЛІВ У ДЕРЖАВНУ ОЦІНКУ	67
2.9. ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	68
2.10. ВИМОГИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	69
ПИТАННЯ НА ІСПИТ З ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма дисципліни «Загальна психологія» складена відповідно до освітньої програми та навчального плану підготовки здобувачів ступеня вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Загальна психологія» є основні положення методології предмету загальної психології, психологія особистості, пізнавальні процеси та основні проблеми сучасної психологічної науки. Вивчення даного курсу тісно пов'язане з такими дисциплінами як «Вікова психологія», «Історія психології», «Філософія», Метою викладання навчальної дисципліни «Загальна психологія» є забезпечення здобувачів вищої освіти теоретичними знаннями і практичними навичками аналізу для проведення науково-дослідних робіт у галузі загальної психології, а також в конкретно-психологічних дослідженнях, в тому числі в психологічній практиці.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Загальна психологія», також, є ознайомлення з характеристиками методології та теорії науки загальної психології, як самостійної галузі наукового пізнання; формування структури та навички аналізу особистості і пізнавальних процесів.

За результатами вивчення дисципліни у здобувачів повинні бути сформовані такі компетентності: загальні: здатність до оволодіння культурою наукового мислення, узагальненням та аналізом фактів і теоретичних положень «Загальної психології», готовність до оволодіння прогресивними методами дослідження, здатність до професійного використання сучасних інформаційних технологій та готовність до постановки прикладних задач в певній галузі застосування «Загальної психології» ;

Спеціальні: готовність до продуктивному аналізу психологічних теорій, експериментальних досліджень та психологічної практики, здатність використовувати знання про сучасні психологічні концепції і обґрунтування висновків, здатність до інтерпретацій новітніх науково-психологічних досліджень у навчально-професійній діяльності, здатність логічно, правильно оформлювати результати своїх наукових досліджень.

РОЗДІЛ I. МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

1.1. ЗМІСТ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Мета проведення практичних занять полягає у структурно-логічному впорядкуванні й історичному розвитку ключових теоретичних та практичних проблем психології, їх експериментальному і феноменологічному обґрунтуванні. На практичних заняттях значна увага повинна приділятися моделюванню наукової методологічної ситуації, в якій наперед за визначеними критеріями здійснювалася б оцінка певних психологічних теорій та підходів, отриманих закономірностей і прогнозованих тенденцій розвитку особистості, а також, розглядуваних психічних явищ. Таким чином, ідентифікувалися б «проблемні місця» теоретичної несумісності, формалістичні побудови і псевдонаукові експериментальні результати, тощо. Практичні заняття призначені для розширення й закріплення знань, отриманих в лекційному курсі з дисципліни «Загальна психологія» та повинні сприяти свідомому засвоєнню студентами теоретичних основ сучасної психологічної науки, формуванню стійких інтересів до психологічних знань і їх вживання з практики. У планах практичних занять передбачені продуктивні тестові завдання, як одна з форм закріплення навиків використання понятійно-термінологічного апарату, а також контролю знань. У цикл занять включені практичні завдання, що передбачають освоєння студентами навиків методологічного аналізу психологічних концепцій, досягнень психологічних шкіл різної спрямованості. Практичні заняття передбачають різні форми групової та індивідуальної роботи, роботу із словником, анотування наукової та науково-методичної літератури.

Загальна схема проведення заняття.

1. Ознайомлення студентів із темою заняття і планом роботи.
2. Повторення і закріплення основних психологічних понять за темою.
3. Групове обговорення списку наукової та науково-методичної літератури за темою.
4. Публічне представлення доповідей за основними питаннями теми.
5. Групове обговорення прослуханих доповідей під керівництвом викладача
6. Творча робота (письмова чи усна) або робота.
7. Ознайомлення з темою наступного заняття і темами доповідей, рефератів, контрольних робіт, літературою, що рекомендується.

Організація роботи студентів.

За кожною темою представлені плани заняття, основна література, практичні завдання, а також основні питання теми для обговорення, поданий список додаткової літератури. Основна література має бути вивчена студентами. Використовуючи додаткову літературу, студенти за пропозицією викладача готують доповіді за деякими питаннями курсу, або анотації. Практичні завдання також виконуються письмово в зошиті для практичних занять. Працюючи над доповідями, студенти мають використовувати, окрім рекомендованої літератури, додаткові джерела, освітлюючи окремі проблеми психологічної науки. Передбачається, що за час, відведений учбовим планом на вивчення курсу, кожен студент пише доповіді і докладає їх зміст на практичних заняттях.

Самостійна робота студентів:

Готуючись до практичного заняття студентів рекомендується виконати

наступну роботу:

1. Підібрати за темою необхідну літературу та її вивчити.
2. Підготувати анотацію або рецензію за наданим варіантом наукової або науково-методичної літератури.
3. Викласти вивчений матеріал у формі тез доповідей (тривалість виступу 5 – 7 хвилин).
4. Підготувати творче завдання та реферати.

Методичні прийоми проведення заняття:

Під час практичного заняття викладачеві слід виділяти і тримати під увагою такі основні його компоненти:

– вступне слово викладача має визначати основну мету практичного заняття, місце, яке займають питання даного практичного заняття в курсі дисципліни; головні питання практичного заняття; методичні рекомендації щодо виступу студентів з даної тематики;

– обговорювання питань практичного заняття повинно проходити з залученням обґрунтованих міркувань студентів з приводу виступів учасників заняття, запитань, які виникають у студентів; з організацією дискусії, корегуванням її в межах запланованої теми, коротким висновком після кожного питання;

– заключне слово має реалізовувати мету практичного заняття, давати конструктивний аналіз усіх виступів та відповідей, стимулювати активність студентів.

Методи перевірки знань:

Опитувальний-метод перевірки знань, при якому суб'єкт перевірки ставить запитання об'єкту (в усній або письмовій формі).

Реферативний – метод перевірки знань, при якому заздалегідь визначені студенти (слухачі) доповідають по конкретній тематиці з наступним обговоренням.

Перевірка конспектів лекцій – метод перевірки практичних знань, який полягає у перевірці психологічного матеріалу у зошитах.

1.2. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ З ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ЗАНЯТТЯ 1. Методологічний підхід, принципи та становлення психології як науки

Мета: дати загальне уявлення про функції, принципи та становлення методології психологічного знання.

Навчальний час: 2 години

План проведення практичного заняття:

1. Визначення методології науки психології.
2. Структура методологічного знання.
3. Значення методологічного знання для психології.
4. Базові поняття методології.

Список рекомендованої літератури:

1. Константинов В.В. Методологические основы психологии. М., СПб: Питер, 2010.
2. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології. – К.: Ніка-Центр, 2003.
3. Никандров В.В. Методологические основы психологии. – СПб: Речь, 2008.

Допоміжна література:

1. Юревич А.В. Наука и паранаука столкновение на территории психологии / А.В. Юревич // Психологический журнал. – 2005. – № 1. – С 79 – 87.

Робота з науковою та науково-методичною літературою:

Анотування літератури: Юревич А.В. Наука и пара наука столкновение на территории психологии / А.В. Юревич // Психологический журнал. – 2005. – № 1. – С 79 – 87.

Робота із словником: методологія, рефлексія науки, дескриптивна методологія, нормативна методологія, онтологізм, гносеологізм, методологізм.

Завдання для групової або індивідуальної роботи:

Складіть перелік основних методологічних проблем психології; проаналізуйте шляхи та перспективи вирішення цих проблем.

Результати зафіксуйте у таблиці 1:

Таблиця 1. Проблеми методології загальної психології

Основні проблеми	Шляхи вирішення
1.	
2.	
...	

По завершенні роботи група студентів (або студент) презентує готову таблицю. Перед студентами висувається завдання проаналізувати результати власної роботи та роботи колег і дати відповіді на питання:

- які проблеми методології психології найактуальніші?
- чи доцільно розглядати проблеми психології та проблеми методології науки окремо одні від одних?

Завдання для самостійної роботи:

1. Продумайте та у вигляді тез опишіть виступ психолога з приводу значення методологічного знання для науки психології. Під час заняття студенти об'єднуються в групи по 3-4 особи, обговорюють завчасно підготовлені виступи, спільно готують виступ, який презентує один студент від кожної групи. На час виступів решта студентів виконують ролі колег, які заслуховують виступи та задають психологу питання. Після заслуховування останнього виступу, студенти аналізують їх за наступними критеріями:

- чи зміг психолог розкрити значення методологічного знання для психології;
- чи був психолог переконливим, тактовним, чим справив враження на колег.

Питання для обговорення матеріалу:

1. Що таке «методологія науки»?
2. У чому відмінність поняття «методологія» та понять «наука», «наукознавство», «світогляд», «філософія»?
3. Дайте змістовну характеристику кожному з чотирьох рівнів методологічного знання.
4. Що входить в предмет науки психології?
5. Дайте характеристику понять «предмет дослідження», «об'єкт дослідження», «пізнавальна ситуація».

Завдання для усного виконання:

Мета: : формування уявлення про предмет загальної психології та її принципи і завдання.

Основні поняття предмет та задачі науки психологія, принципи загальної психології, етапи розвитку, галузі психології.

Зміст:

1. Психологія як наука і практика: предмет, завдання та принципи психології.
2. Основні етапи історії психології.
3. Сучасна психологія, її задачі та місце в системі наук.

4. Галузі сучасної психології.
5. Основні тенденції розвитку сучасної психології.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення предмету та принципів загальної психології
2. Що таке емпіричні методи та їх ефективність.
3. Проілюструйте прикладами формування життєвих психологічних знань.
4. Назвіть напрями та залузі психології, які найбільш тісно пов'язані з вашою майбутньою професійною діяльністю. Відповідь обгрунтуйте.

Завдання для самостійного виконання:

Практичні письмові завдання.

Практична задача (рівень А):

Відомий досвід створення графічного образу психології в системі інших наук (точних, природничих, гуманітарних) Б.М. Кедрова. Спробуйте побудувати свою графічну модель людського знання (системи наук) і вказати місце психології в ній.

Практична задача (рівень В):

Об'єктом психологічного дослідження найчастіше є перша частина людського життя (переважно дошкільний і шкільний вік). Тому психологія дорослої людини вивчена менш повно. Цю прогалину успішно заповнює мистецтво, яке в художній формі відтворює яскраві моменти психології розвитку. Найбільшою популярністю користується юність: митці ретельно досліджують процеси зародження міжособистісних стосунків та самосвідомості. У пізніші вікові періоди їх здебільшого цікавлять вирішальні моменти життя, пов'язані з вибором людиною не типових для неї дій, вчинків.

1. Чому наукове пізнання психології людини поступається художньому?

2. Чому психологія акцентує увагу саме на перших періодах людського життя?

3. Доведіть необхідність психологічних знань для вашої майбутньої професії.

Практична задача (рівень С):

Проаналізуйте необхідність спостереження як основного методу діагностики у роботі вчителя (менеджера, перекладача). Визначте його види та схарактеризуйте їх. Розробіть програму спостереження та проведіть інтерпретацію можливих отриманих результатів, на основі яких визначте основні недоліки методу спостереження.

Словникова робота:

Психологія, психіка, свідомість, принцип детермінізму.

Теми для наукових повідомлень та доповідей:

1. Психологія освіти як спеціальна галузь наукових знань.
2. Взаємозв'язок та взаємодія психології та педагогіки.

Література для конспектування:

1. Леонтьев А. Н. Об историческом подходе в изучении психики человека // Избр. психологич. произведения: В 2 т. Т. 1. - М., 1983. - С. 96-142.

По завершенні роботи група студентів (або студент) презентує готову таблицю.

Перед студентами висувається завдання проаналізувати результати власної роботи та роботи колег, дати відповіді на питання:

- які проблеми методології психології найактуальніші?
- чи доцільно розглядати проблеми психології та проблеми методології науки окремо одні від одних?

Література:

1. Бондаренко А. Ф. Основы психологии. [Учебник для студентов гуманитарных вузов] / Александр Федорович Бондаренко / – К.: Освіта України. – 2009.

2. Варій М. Й. Загальна психологія: Підручник/ Для студ. психол. і педагог. спеціальностей. – 2-ге видан., випр. і доп. – К.: «Центр учбової літератури». – 2007.

3. Кісарчук З. Г. Особливості розвитку практичної психології на сучасному етапі // Практична психологія та соціальна робота. / Зоя Кісарчук / – 2001. – № 3. – С. 10 – 12.

4. Гамезо М. В., Домашенко И. А. Атлас по психологии. / М. В. Гамезо, И. А. Домашенко/. – М.: Педагогическое общество России, 2001.

5. Гиппенрейтер Ю. Б. Введение в общую психологию: Курс лекций. / Ю. Б. Гиппенрейтер / – М.: ЧЕРО, 1999.

6. Естественные-научные основы психологии / Под ред. А. А. Смирнова, А. Р. Лурия, В. Д. Небылицына. – М.: Педагогика, 1978.

7. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: [Навч. посіб]. – 2-ге вид., допов. / П. А. М'ясоїд – К.: Вища шк., 2001.

ЗАНЯТТЯ 2. Предмет, задачі та методи загальної психології

Мета: дати загальне уявлення про підходи та розуміння і визначення предмета, задач та методів загальної психології.

Навчальний час: 2 години

План проведення практичного заняття:

1. Сучасне уявлення про задачі, предмет та методи загальної психології
2. Виділення психології в самостійну науку.
3. Різні підходів до пояснення психіки людини.
4. Визначення психічних явищ у загальній психології

Список рекомендованої літератури:

Основна література:

1. Берулава Г.А. Методы современной психологии. – М.: Изд-во МПСИ, МОДЭК, 2009.
2. Корольчук М.С., Трофімов Ю.Л. Методологічні та теоретичні проблеми психології. – К.: Ніка-Центр, 2008.
3. Мазилев В.А. Методы психологической науки. – Ярославль, 2003.
4. Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології. – К.: Ніка-Центр, 2003.

Допоміжна література:

1. Бассин Ф.В. О развитии взглядов на предмет психологии личности // Вопросы психологии, 1971.– №4.– С. 101–113
2. Аллахвердов В.М. Предмет психологии сквозь призму единой теории психологии / В.М. Аллахвердов // Методология и история психологии. – 2006. – № 1. – С. 100 – 104

Робота з науковою та науково-методичною літературою:

Анотування літератури: Бассин Ф.В. О развитии взглядов на предмет психологии // Вопросы психологии, 1971.– №4.– С. 101–113

Рецензування літератури: Аллахвердов В.М. Предмет психологии сквозь призму единой теории психологии / В.М. Аллахвердов // Методология и история психологии. – 2006. – № 1. – С. 100 – 104

Робота із словником: емпіризм, раціоналізм, структуралізм, онтологія.

Завдання для групової або індивідуальної роботи:

Проаналізуйте особливості визначення психічних явищ в різних підходах; визначте недоліки. Результати зафіксуйте у таблиці 2:

Таблиця 2. Визначення психічних явищ в контексті різних підходів

Підхід	Особливості та недоліки
1.	
2.	
3.	

Питання для самоконтролю:

1. Порівняння результатів 52 незалежних одне від одного досліджень, які охопили 30 тис. пар людей з різним ступенем родинних зв'язків, у тому числі монозиготних і дизиготних близнюків (як тих, що проживають разом, так і розлучених), наочно продемонструвало зростання інтерпретаційної подібності значної кількості вимірюваних психічних явищ із збільшенням кількості спільних генів. При цьому в монозиготних близнюків спостерігалася більша подібність інтелекту та властивостей темпераменту і менша — властивостей характеру. Ця закономірність була помітнішою, коли близнюки росли в різних умовах.

Про що свідчать ці дані? Як вони характеризують закономірності психічного розвитку?

Завдання для самостійного виконання:

1. Обґрунтуйте помилковість виокремлення психології емпіричної та психології теоретичної.
2. Складіть тези доповіді на тему: «Підстави виділення психології в самостійну науку».

Питання для обговорення матеріалу:

1. Що таке методи загальної психології.
2. Розкрийте змістовні аспекти форм рефлексії наукового знання.
3. У чому відмінність поняття «методологія» та понять «наука», «наукознавство», «світогляд», «філософія»?

Завдання для усного виконання:

1. Дайте змістовну характеристику кожному з чотирьох рівнів методологічного знання.
2. Що входить в предмет науки психології?
3. Дайте характеристику понять «предмет дослідження», «об'єкт дослідження», «пізнавальна ситуація».

Словникова робота: предмет психології, методи дослідження, концепція психіки людини.

Теми для наукових досліджень.

1. Специфіка психологічного знання та розвиток особистості.

Запитання для обговорення матеріалу:

1. Дайте характеристику сучасних уявлень про теоретичні та емпіричні методи в психології.
2. Дайте характеристику підстав виділення психології в самостійну науку.
3. Виділіть визначення психічних явищ в контексті різних підходів. Що таке психіка?
4. Визначте особливості та недоліки різних концепцій психіки.
5. Як психічні явища визначаються у вітчизняній психології?

Література для конспектування.

1. Гиппенрейтер Ю. Б. Введение в общую психологию: Курс лекций. / Ю.Б. Гиппенрейтер / – М.: ЧЕРО, 1999.

Література:

1. Естественно-научные основы психологии / Под ред. А.А.Смирнова, А.Р.Лурия, В.Д.Небылицына. – М.: Педагогика, 1978.
2. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: [Навч. посіб]. – 2-ге вид., допов. / П.А. М'ясоїд – К.: Вища шк., 2001.
3. Немов Р. С. Психология. [Кн. 1]./ Р.С. Немов/ – М.: ВЛАДОС, 1997.
4. Основи психології: [Підручник] / За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К., 1995.
5. Психологія: [Підручник] / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; [за ред. Ю. Л. Трофімова]. – 2-ге вид. – К.: Либідь, 2000.
6. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. [Т. I]./ С.Л. Рубинштейн – М., 1989.

ЗАНЯТТЯ 3. Особистість та її розвиток.

Мета: дати загальне уявлення про особистість та її розвиток..

Навчальний час: 2 години

План проведення практичного заняття.

1. Особистість як методологічна категорія в психології
2. Положення про ієрархію сутності людини та її соціальну природу
3. Типологія теорій особистості з точки зору джерел саморозвитку особистості.
4. Онтологічна модель особистості.

Список рекомендованої літератури:

Основна література:

1. Амонашвили Ш. А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса / Ш. А. Амонашвили. — Минск : Изд-во Университетское, 1990. — 559 с.
2. Асеев В. Г. Структурные особенности мотивационной системы личности / В. Г. Асеев // Психологические проблемы социальной регуляции поведения / под ред. Е. В. Шороховой, М. И. Бобневой. — М : Наука, 1976. — С. 186—187.
3. Асеев В.Г. Мотивация поведения и формирование личности / В.Г.Асеев. — М. : Мысль, 1976. — 158 с.
4. Маслоу А. Г. Мотивация и личность / Абрахам Гарольд Маслоу / Перевод с англ. Татлыбаевой А.М. — СПб. : Евразия, 1999. — 478 с.
5. Бахтин М.М. К диалогическому пониманию личности / М.М. Бахтин // Психология личности / под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, А.А. Пузыря, В.В. Архангельской. — М.: АСТ: Астрель, 2009. С. 64 –73. (Хрестоматия по психологии).

Допоміжна література:

1. Мазилев В.А. Методологические проблемы личности в психологии / В.А. Мазилев // Психологический журнал. — 2006. — № 1. — Т. 27. — С. 23 – 34.
2. Бахтин М.М. К диалогическому пониманию личности / М.М. Бахтин // Психология личности / под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, А.А. Пузыря, В.В. Архангельской. — М.: АСТ: Астрель, 2009. С. 64 –73. (Хрестоматия по психологии).
3. Лубовский Д.В. Введение в методологические основы психологии личности. — М. — Воронеж, 2007.

Робота з науковою та науково-методичною літературою:

Рецензування літератури. Бахтин М.М. К диалогическому пониманию личности / М.М. Бахтин // Психология личности / под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, А.А. Пузыря, В.В. Архангельской. — М.: АСТ: Астрель, 2009. С. 64 –73. (Хрестоматия по психологии).

Словникова робота: методологія формування особистості, емпіризм, раціоналізм, структуралізм, онтологія розвитку людини.

Теми наукових досліджень:

1. Специфіка психологічного знання та розвиток особистості.

Завдання для групової або індивідуальної роботи:

1. Проаналізуйте особливості визначення психічних явищ в різних підходах; визначте їх недоліки. Результати зафіксуйте у таблиці 2:

Завдання для індивідуальної роботи:

Проаналізуйте типології теорій особистості за різними підставами (генеза, динаміка змісту, структура). Результати зафіксуйте у таблиці 3:

Таблиця 3. Типології особистості.

Типології особистості	Методологічні підходи	Основні постулати
1.		
2.		
3.		

Завдання для самостійної роботи:

1. Обґрунтуйте положення про діяльнісну сутність людини та її соціальну природу

2. Складіть тези доповіді на тему: «Особливості реалізації методологічних принципів (детермінізм, системність, розвиток) у загальнопсихологічних теоріях особистості».

Запитання для обговорення матеріалу:

1. Розкрийте зміст понять, що характеризують принцип єдності й цілісності особистості.

2. Перелічіть основні положення про діяльнісну сутність людини та її соціальну природу

3. Як реалізується потреба в персоналізації – соціогенна потреба бути особистістю?

5. Виділіть змістовні відмінності типологій теорій особистості заснованих на дихотомії «структурні моделі – функціональні моделі».

6. Як розкривається поняття особистості Л.С. Виготським?

7. Розкрийте основний зміст теорії самопричинності особистості В.А.Петровського.

8. В чому особливості історико-еволюційного підходу до розуміння особистості Асмолова?

9. Розкрийте постулати теорії особистості з позицій категоріального аналізу психології.

10. Як реалізуються методологічні принципи (детермінізм, системність, розвиток) у загальнопсихологічних теоріях особистості?

11. Які виділяються аспекти феноменології особистості?

12. Які концепції вирішують завдання розгляду генезису особистості?

13. У яких концепціях вирішуються проблеми динаміки змісту особистості?

14. У яких концепціях вирішуються проблеми структури особистості?

Теми для наукових досліджень та доповідей:

1. Аспекти феноменології особистості та її розвиток.

Питання для обговорення матеріалу:

1. Розкрийте зміст понять, що характеризують принцип єдності й цілісності особистості.

2. Перелічіть основні положення про діяльну сутність людини та її соціальну природу

3. Як реалізується потреба в персоналізації – соціогенна потреба бути особистістю?

4. Як розкривається поняття особистості Л.С. Виготським?

5. Розкрийте постулати теорії особистості з позицій категоріального аналізу психології.

6. Як реалізуються методологічні принципи (детермінізм, системність, розвиток) у загальнопсихологічних теоріях особистості?

7. Які концепції вирішують завдання розгляду генезису особистості?

8. У яких концепціях вирішуються проблеми динаміки змісту особистості?

9. У яких концепціях вирішуються проблеми структури особистості?

Завдання для індивідуальної роботи:

Проаналізуйте типології теорій особистості за різними підставами (генеза, динаміка змісту, структура). Результати зафіксуйте у таблиці .

ЗАНЯТТЯ 4. Емоційно-вольова сфера особистості.

Мета: дати загальне уявлення про проблеми дослідження в емоційно - вольової сфери особистості психології.

Навчальний час: 2 години

План проведення практичного заняття

1. Склад і структура емоційно - вольової сфери особистості

2. Особливості психологічного розвитку емоційно - вольової сфери особистості

3. Характеристики емоційно - вольової сфери особистості

4. Психологічне дослідження вольової сфери особистості

Список рекомендованої літератури:

1. Залевский Г.В. Объяснение и понимание в психологии / Залевский Г.В.∧ Теория и методология психологии: Постнеклассическая перспектива ТЗЗ/ отв. Ред. А.Л. Журавлева, А.В. Юревич. – М.: Из-во «Институт психологии РАН», 2007. – С. 195 –122.

Робота з науковою та науково-методичною літературою:

Анотування літератури: Левин К. Закон и эксперимент в психологии / К. Левин // Психологический журнал. – 2001. – Т 22, № 2. – С. 101 – 108; № 3. – С. 116 –127.

Робота із словником: емоційно - вольова сфера, розвиток волі, формування емоційної сфери, діюча причина розвитку волі.

Завдання для групової або індивідуальної роботи:

Студенти об'єднуються у групи по 5-6 осіб. Група отримує завдання створити демонстраційний плакат – «Склад і структура вольової сфери особистості». Матеріали для роботи: ватман, фломастери. Робота аналізується за відповідністю добраної тематики, оригінальністю.

Таблиця 4. Вольова сфера особистості

Розвиток вольової сфери особистості	Основні постулати	Шляхи розвитку
1.		
2.		
...		

Завдання для самостійної роботи:

1. Напишіть есе на тему «Проблема причинності розвитку вольової сфери особистості в підході С.А. Рубінштейна».
2. Складіть тези до доповіді «Розуміння причини негативного розвитку емоційної сфери особистостів».

Запитання для обговорення матеріалу:

1. Охарактеризуйте основні форми психологічних знань про формування вольової сфери особистості .
2. Визначте джерела позитивного розвитку емоційної сфери особистостів».
3. У чому полягають особливості негативного розвитку вольової сфери?
4. Які основні умови позитивного розвитку емоційно-вольової сфери?
5. Охарактеризуйте положення системного підходу до формування емоційної сфери особистостів .
6. Які основні вимоги до інтерпретації даних наукового дослідження розвитку емоційної сфери особистості?

ЗАНЯТТЯ 5. Відчуття та сприймання.

Мета: дати загальне уявлення про фундаментальні проблеми розвитку відчуття та сприймання в психології.

Навчальний час: 2 години

План проведення практичного заняття

1. Сучасні підходи до розвитку методів дослідження відчуття та сприймання в психології.
2. Психофізіологічна основа відчуття та сприймання особистості.
3. Які основні умови позитивного розвитку відчуття та сприймання особистості

4. Охарактеризуйте різні підходи до формування сфери відчуття та сприймання особистості.

5. Які основні вимоги до інтерпретації даних наукового дослідження розвитку сфери відчуття та сприймання?

Список рекомендованої літератури:

Основна література:

1. Левин К. Закон и эксперимент в психологии / К. Левин // Психологический журнал. – 2001. – Т 22, № 2. – С. 101 – 108; № 3. – С. 116 – 127.

Допоміжна література:

1. Мазилев В.А. Проблема розвитку відчуття та сприймання особистості в психології. / А.В. Мазилев // Психологический журнал.–2006.– № 1.– Т.27.–С.23 – 34.

Робота з науковою та науково-методичною літературою:

Анотування літератури: відчуття особистості, розвиток сприймання, формування емоційної сфери, діюча причина активного розвитку відчуття та сприймання особистості.

Робота із словником: психофізіологічний паралелізм, психофізіологічна відповідність, психофізіологічна взаємодія, емпіричний паралелізм.

Завдання для групової або індивідуальної роботи:

Виділіть особливості та недоліки об'єктивного і суб'єктивного методів в психології. Результати зафіксуйте у таблиці 4:

Таблиця 5. Відчуття та сприймання

Методи дослідження сприймання особистості	Основні постулати	Сучасне розуміння
1.		
2.		
3.		

Завдання для самостійної роботи:

1. Складіть тези до доповіді «Методологічне значення робіт А.А. Ухтомського, Н.А. Бернштейна і П.К. Анохіна для вирішення психофізіологічної проблеми в психології».

2. Знайдіть можливість зображення однієї з проблем психології у метафоричній формі.

Запитання обговорення матеріалу:

1. Назвіть шляхи вирішення проблеми об'єктивного методу дослідження відчуття особистості.

2. Назвіть вихідні передумови методу дослідження особливостей сприймання у вітчизняній психології.

3. Які сучасні дослідження спрямовані на пошук розвитку сприймання? Виділіть предметну віднесеність психофізичної і психофізіологічної проблеми.

4. Визначте методологічне значення робіт А.А. Ухтомського, Н.А. Бернштейна і П.К. Анохіна для вирішення проблеми розвитку сприймання особистості

Запитання для обговорення матеріалу:

1. Охарактеризуйте основні форми психологічних знань про формування сфери сприймання особистості.

2. У чому полягають особливості негативного розвитку сприймання?

3. Які основні умови позитивного розвитку сфери відчуття особистості?

4. Охарактеризуйте положення системного підходу до формування відчуття особистості.

5. Які основні вимоги до інтерпретації даних наукового дослідження розвитку сприймання особистості?

По завершенні роботи група студентів (або студент) презентує готову таблицю. Перед студентами висувається завдання проаналізувати результати власної роботи та роботи колег, дати відповіді на питання:

– які сучасні дослідження спрямовані на пошук методу дослідження відчуття та сприймання?

– чи є можливість вирішення проблеми об'єктивного методу діагностики сприймання в психології?

ЗАНЯТТЯ 6. Пам'ять та її розвиток.

Мета: дати загальне уявлення про теорію пам'яті як загально психологічну парадигму

Навчальний час: 2 години

План проведення практичного заняття

1. Сучасні підходи до термії та методів дослідження пам'яті в психології.

2. Основні умови позитивного розвитку пам'яті особистості.

3. Охарактеризуйте різні підходи до формування пам'яті людини.

4. Які основні вимоги до інтерпретації даних наукового дослідження формування пам'яті особистості?

5. Які сучасні дослідження спрямовані на пошук методів активізації та розвитку пам'яті особистості?

6. Загальне уявлення про пам'ять особистості.

7. Теорії пам'яті як загально психологічна парадигма.

8. Основні змістовні характеристики процесу розвитку пам'яті людини.

9. Сучасні підходи до формування пам'яті особистості.

Таблиця 6. Пам'ять особистості та її розвиток

Терії пам'яті	Шляхи розвитку	Сучасне розуміння
1.		
2.		

По завершенні роботи група студентів (або студент) презентує готову таблицю. Перед студентами висувається завдання проаналізувати результати власної роботи та роботи колег, дати відповіді на питання:

- Які зміни відбулися в розуміння основ пам'яті людини психології в історичному аспекті?
- Чи доцільно розглядати проблему методологічних принципів розвитку?
- Що впливає на їх визначення та зміну?

Завдання для самостійної роботи:

Продумайте та у вигляді тез опишіть історичну логіку формування системного підходу до розвитку пам'яті особистості.

Список рекомендованої літератури:

Основна література:

1. Мазиллов В.А. Проблемы развития памяти человека в психологии / А.В. Мазиллов // Психологический журнал. – 2006. – № 1. – Т 27. – С. 23 – 34.

Допоміжна література:

1. Левин К. Закон и эксперимент в психологии / К. Левин // Психологический журнал. – 2001. – Т 22, № 2. – С. 101 – 108; № 3. – С. 116 – 127.

Проведення «круглого столу» на тему: «Проблеми та перспективи діяльнісного підходу в розвитку та формування пам'яті особистості в психології» (обговорення особливостей, критичних зауважень; визначення перспектив).

Запитання для обговорення матеріалу:

1. Які уявлення про концепції пам'яті існують в сучасній науці? 2. Визначте відмітні риси психологічних концепцій, що реалізують принципи формування та розвитку пам'яті людини.
2. Охарактеризуйте параметри прояву активності особистості в розвитку об'єма її пам'яті.
3. Як реалізується принцип розвитку пам'яті в онтогенезі?
4. Визначте наукові передумови принципу системності в розвитку пам'яті.
5. Як логіка формування системного підходу впливає на формування пам'яті особистості?

Список рекомендованої літератури:

Основна література:

1. Артемова Т.І. Загальна характеристика категорії «пам'ять» / Методологічний аспект проблеми розвитку пам'яті людини // Т.І. Артемова. – М.: Наука, 1977. – С. 94-120.

Допоміжна література:

1. Савчин М. Методологеми психології пам'яті: монографія / Мирослав Савчин. – К.: Академвидав, 2013. – 224с.

Робота з науковою та науково-методичною літературою:

Анотування літератури.

1. Артемова Т.І. Загальна характеристика категорії «пам'ять» / Методологічний аспект проблеми розвитку пам'яті людини // Т.І. Артемова. – М.: Наука, 1977. – С. 94-120.

Робота із словником: діяльність, взаємодія, активність, образ, сенс, значення, діяльнісний підхід.

Завдання для групової роботи:

Проведення «круглого столу» на тему: «Проблеми та перспективи діяльнісного підходу в розвитку та формування пам'яті особистості в психології» (обговорення особливостей, критичних зауважень; визначення перспектив).

Завдання для самостійної роботи:

Проаналізуйте основні змістовні характеристики пам'яті людини. Зафіксуйте результати аналізу в схемі. Складіть тези до доповіді «Особливості пошуку ефективних засобів розвитку пам'яті особистості».

Запитання для обговорення матеріалу:

1. Визначте наукові передумови розвитку пам'яті в процесі діяльності
2. Охарактеризуйте головні розуміння категорії пам'яті та її розвиток.
3. Визначте змістовні характеристики діяльності людини та її вплив на розвиток пам'яті.
4. Визначте роль і значення поняття мотиву в розвитку пам'яті в процесі діяльності .
5. Розкрийте положення про будову пам'яті та її формування .

ЗАНЯТТЯ 7. Мислення особистості.

Мета: дати загальне уявлення про фундаментальні проблеми розвитку мислення особистості в психології.

Навчальний час: 2 години

План проведення практичного заняття

1. Сучасні підходи до розвитку методів дослідження мислення в психології.
2. Охарактеризуйте психофізіологічні основи мислення особистості.
3. Які основні умови розвитку мислення особистості?

4. Охарактеризуйте різні підходи до розвитку мислення сфери особистості .

5. Які основні вимоги до інтерпретації даних наукового дослідження формування сфери мислення особистості?

Список рекомендованої літератури:

Основна література:

1. Левин К. Закон и эксперимент в психологии / К. Левин // Психологический журнал. – 2001. – Т 22, № 2. – С. 101 – 108; № 3. – С. 116 – 127.

Допоміжна література:

1. Мазиллов В.А. Проблемы развития мышления в психологии в начале 21 века / А.В. Мазиллов // Психологический журнал. – 2006. – № 1 .– Т 27. – С. 23 – 34.

Робота з науковою та науково-методичною літературою:

Анотування літератури. 1. Мазиллов В.А. Проблемы развития мышления в психологии у початку 21 века /А.В. Мазиллов // Психологический журнал.– 2006.– №1. – Т 27. – С. 23 – 34.

Робота із словником: мислення, активність, формування мислення, умови розвитку.

Завдання для групової або індивідуальної роботи:

Виділіть особливості та недоліки об'єктивного і суб'єктивного методів дослідження мислення особистості в психології. Результати зафіксуйте у таблиці 7:

Таблиця 7. Мислення особистості

Методи дослідження мислення особистості	Основні постулати	Сучасне розуміння
1.		
2.		
3.		

Завдання для самостійної роботи:

1. Складіть тези до доповіді «Значення робіт А.А. Ухтомського, Н.А. Бернштейна, П.К. Анохіна для вирішення проблеми розвитку мислення в психології».

Запитання для обговорення матеріалу:

1. Назвіть шляхи вирішення проблеми об'єктивного методу дослідження мислення особистості.

2. Назвіть вихідні передумови методу дослідження особливостей мислення у вітчизняній психології.

3. Які сучасні дослідження спрямовані на пошук розвитку мислення? Виділіть предметну віднесеність психофізичної і фізіологічної проблеми.

4. Визначте методологічне значення робіт А.А. Ухтомського і П.К. Анохіна для вирішення проблеми розвитку мислення особистості

5. Охарактеризуйте основні форми психологічних знань про формування сфери мислення особистості.

6. Які основні умови позитивного розвитку мислення особистості?

7. Охарактеризуйте положення системного підходу до формування особистості

8. Які основні вимоги до інтерпретації даних наукового дослідження розвитку системного мислення особистості?

По завершенні роботи група студентів (або студент) презентує готову таблицю. Перед студентами висувається завдання проаналізувати результати власної роботи та роботи колег, дати відповіді на питання:

– які сучасні дослідження спрямовані на пошук методу дослідження мислення; а чи є можливість вирішення проблеми об'єктивного методу діагностики мислення в психології?

ЗАНЯТТЯ 8. Індивідуально-психологічні особливості особистості (темперамент, характер та здібності).

Мета: дати загальне уявлення про індивідуально-психологічні особливості особистості.

План проведення практичного заняття:

1. Уявлення про розвиток індивідуально-психологічні особливості особистості людини.

2. Темперамент особистості та його структура.

3. Особливості та інтерпретація даних наукового дослідження темпераменту особистості?

4. Принцип розвитку здібностей людини.

5. Охарактеризуйте різні підходи до розвитку здібностей особистості.

6. Принцип системності у формуванні характеру людини.

7. Які основні умови розвитку характеру особистості?

8. Сучасні підходи до розвитку методів дослідження індивідуально-психологічних особливостей особистості .

Навчальний час: 2 години.

Список рекомендованої літератури:

Основна література:

1. Айзенк Г.Ю. Проверьте свои способности /Пер. с англ. А.Н.Лука и И.С.Хорола. - М.: Мир, 1972. - 176с.

2. Дружинин В.Н. Психология общих способностей.СПб.,1999.–356 с..

3. Батаршев А.В. Темперамент и характер. Психологическая диагностика. – М.: Изд.-во ВЛАДОС –ПРЕСС, 2001. – 336 с.

Допоміжна література:

1. Левитов Н.Д. Психология характера. М.: Просвещение, 1969. Стр 23-28.

Робота з науковою та науково-методичною літературою: (анотування літератури).

1. Гамезо М.В., Домашенко И.А. Атлас по психологии. Информ. – метод. пособие к курсу «Психология человека» — М.: Педагогическое общество России, 2001. С.223-232.

Робота із словником: активність, особистість, системний підхід, розвиток, індивідуально-психологічні особливості .

Звдання для групової або індивідуальної роботи:

Складіть перелік основних шляхів до розвитку здібностей особистості; проаналізуйте історичний шлях формування характеру людини; визначте сучасне розуміння типів темпераменту особистості . Результати зафіксуйте у таблиці 8.

Таблиця 8. Принципи розвитку ндивідуально-психологічних особливостей особистості

Основні принципи	Шляхи розвитку	Сучасне розуміння
1.		
2.		

По завершенні роботи група студентів (або студент) презентує готову таблицю. Перед студентами висувається завдання проаналізувати результати власної роботи та роботи колег, дати відповіді на питання:

– Які зміни відбулися в розуміння принципів розвитку особистості в психології?

– Чи доцільно розглядати проблему розвитку індивідуально – психологічних особливосте в психології?

– Що впливає на їх визначення та зміну?

Завдання для самостійної роботи:

Продумайте та у вигляді тез опишіть історичну логіку формування системного підходу до розвитку індивідуально-психологічні особливості особистості.

Запитання для обговорення матеріалу:

1. Як реалізується принцип розвитку при аналізі характеру людини?

2. Які особливості розвитку особистості виділяє Л. І. Анциферова?

3. Визначте наукові передумови принципу системності у розвитку індивідуально-психологічних особливостей особистості.

4. Виділіть особливості та недоліки об'єктивного і суб'єктивного методів в дослідженні індивідуально-психологічних особливостей особистості. Результати зафіксуйте в таблиці.

РОЗДІЛ 2. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

2.1. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО СКЛАДАННЯ ФОРМАЛІЗОВАНИХ СХЕМ МАТЕРІАЛІВ КУРСУ ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ТЕМА 1. Предмет, задачі та принципи загальної психології.

Мета: : формування уявлення про предмет загальної психології та її принципи і завдання.

Основні поняття предмет та задачі науки психологія, принципи загальної психології, етапи розвитку, галузі психології.

Зміст:

1. Психологія як наука і практика: предмет, завдання та принципи психології.
2. Основні етапи історії психології.
3. Сучасна психологія, її задачі та місце в системі наук.
4. Галузі сучасної психології.
5. Основні тенденції розвитку сучасної психології.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення предмету та принципів загальної психології
2. Що таке емпіричні методи та їх ефективність.

Завдання для усного виконання в аудиторії:

1. Проілюструйте прикладами формування життєвих психологічних знань.
2. Назвіть напрями та галузі психології, які найбільш тісно пов'язані з вашою майбутньою професійною діяльністю. Відповідь обґрунтуйте.

Порівняння результатів 52 незалежних одне від одного досліджень, які охопили 30 тис. пар людей з різним ступенем родинних зв'язків, у тому числі монозиготних і дизиготних близнюків (як тих, що проживають разом, так і розлучених), таким чином, наочно продемонструвало зростання інтерпретаційної подібності значної кількості вимірюваних психічних явищ із збільшенням кількості спільних генів. При цьому в монозиготних близнюків спостерігалася більша подібність інтелекту та властивостей темпераменту і менша — властивостей характеру. Ця закономірність була помітнішою, коли близнюки росли в різних умовах. Про що свідчать ці дані?

Як вони характеризують закономірності психічного розвитку?

1. Практичні письмові завдання:

Практична задача (рівень А):

1. Відомий досвід створення графічного образу психології в системі інших наук (точних, природничих, гуманітарних) Б.М. Кедрова. Спробуйте

побудувати свою графічну модель людського знання (системи наук) і вказати місце психології в ній.

Практична задача (рівень В):

5. Об'єктом психологічного дослідження найчастіше є перша частина людського життя (переважно дошкільний і шкільний вік). Тому психологія дорослої людини вивчена менш повно. Цю прогалину успішно заповнює мистецтво, яке в художній формі відтворює яскраві моменти психології розвитку. Найбільшою популярністю користується юність: митці ретельно досліджують процеси зародження міжособистісних стосунків та самосвідомості. У пізніші вікові періоди їх здебільшого цікавлять вирішальні моменти життя, пов'язані з вибором людиною не типових для неї дій, вчинків.

1. Чому наукове пізнання психології людини поступається художньому? Чому психологія акцентує увагу саме на перших періодах людського життя?

6. Доведіть необхідність психологічних знань для вашої майбутньої професії.

Практична задача (рівень С):

1. Проаналізуйте необхідність спостереження як основного методу діагностики у роботі вчителя (менеджера, перекладача). Визначте його види та схарактеризуйте їх. Розробіть програму спостереження та проведіть інтерпретацію можливих отриманих результатів, на основі яких визначте основні недоліки методу спостереження.

2. Література для конспектування:

1. Леонтьев А.Н. Об историческом подходе в изучении психики человека // Избр. психологич. произведения: В 2 т. Т.1. - М., 1983. - С.96-142.

3. Словникова робота.

Психологія, психіка, свідомість, принцип детермінізму.

4. Теми для наукових повідомлень та доповідей.

1. Психологія освіти як спеціальна галузь наукових знань.
2. Взаємозв'язок та взаємодія психології та педагогіки.
3. Специфіка психологічного знання.

5. Навчально-дослідна робота

1. Опрацюйте статтю Рибалка В.В. Методологічні питання наукової психології. – К.: Ніка-Центр, 2003., та зробіть наукове повідомлення про використання біографічного методу в вашій спеціальності.

Література.

1. Кісарчук З. Г. Особливості розвитку практичної психології на сучасному етапі // Практична психологія та соціальна робота. / Зоя Кісарчук / – 2001. – № 3. – С. 10 – 12.

2. Гамезо М. В., Домашенко И. А. Атлас по психологии. / М.В. Гамезо, И.А. Домашенко/. – М.: Педагогическое общество России, 2001.

3. Гиппенрейтер Ю. Б. Введение в общую психологию: Курс лекций. / Ю.Б. Гиппенрейтер / – М.: ЧЕРО, 1999.

4. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: [Навч. посіб]. – 2-ге вид., допов. / П.А. М'ясоїд – К.: Вища шк., 2001.

5. Психологія: [Підручник] / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; [за ред. Ю. Л. Трофімова]. – 2-ге вид. – К.: Либідь, 2000.

ТЕМА 2. Методи загальної психології.

Мета: формування уявлення про методи загальної психології та їх властивості.

Основні поняття: методологія науки психологія, емпіричні, психодіагностичні, методи аналізу результатів дослідження, спостереження та експеримент.

Зміст:

1. Класифікація методів психології.
2. Проблема об'єктивності у психологічних дослідженнях.
3. Сутність емпіричних методів дослідження.
4. Методи аналізу та інтерпретації отриманих результатів
5. Приклади проведених психологічних експериментів.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення методів психологічних досліджень
2. Що таке емпіричні методи та їх ефективність.

1. Завдання для усного виконання в аудиторії:

1. Поясніть чому для сучасного педагога необхідно володіти психодіагностичними методами.
2. Поясніть необхідність поєднання методів отримання наукових даних в емпіричному дослідженні.

Завдання для самостійної роботи:

Практична задача (рівень А):

1. Заповніть подану нижче таблицю та розведіть поняття «метод», «методологія», «методика».

Метод	Метод психологічного дослідження	Методологія	Методика

2. Класифікація методів психологічного дослідження.
3. В чому практична цінність самоспостереження як різновиду методів психології?

Практична задача (рівень В):

1. Які методи використовується в навчальній діяльності. Дайте характеристику обраного методу. Визначте позитивні та негативні сторони цього методу. Дайте письмову обґрунтовану відповідь.

Практична задача (рівень С):

1. Складіть анкету для виявлення інтересу до вивчення іноземної

мови учнями основної школи. Схарактеризуйте її (вид анкети, тип запитань, передбачувані відповіді, аналіз результатів). Дослідіть за вашою анкетною інтереси до вивчення іноземної мови у декількох ваших знайомих. Результати проаналізуйте.

2. Література для конспектування.

Ананьев Б.Г. О методах современной психологии // Психодиагностические методы в лонгитюдном исследовании студентов. - Л., 1976. С. 28 – 32.

3. Словникова робота.

Психодіагностика, методологія, метод, методика, емпіричне дослідження, спостереження, експеримент, бесіда, анкета, тест.

4. Теми для наукових повідомлень та доповідей.

1. Проективні методи та їх використання в психолого-педагогічній практиці.
2. Експеримент в психології та педагогіці: спільне та відмінне.
3. Інтроспекція як метод дослідження психіки. Його обмеженість.
4. Спостереження, бесіда, аналіз продуктів людської діяльності як психологічні методи в роботі сучасного педагога.

5. Навчально-дослідна робота.

Опрацюйте статтю Волянчук Н. Ю. Использование биографического метода в психолого-педагогических исследованиях // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 1. – С. 37 – 40. Зробіть наукове повідомлення про використання біографічного методу в вашій спеціальності

Література:

1. Алексеев А.А., Громова Л.А. Психометрия для менеджеров. - Л., 1991. - 164 с.
2. Бурлачук Л. Ф. О дилетантстве в психологической диагностике // Вопросы психологии. - 1993. - № 5.
3. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике. - СПб., 1999. - 528 с.
4. Волянчук Н. Ю. Использование биографического метода в психолого- педагогических исследованиях / Н. Ю/ Волянчук // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 1. – С. 37 – 40.
5. Гамезо М. В., Домашенко И.А. Атлас по психологии. / Гамезо М. В., Домашенко И.А. – М.: Педагогическое общество России, 2001.
6. Максименко С.Д. Загальна психологія [підручник для студентів вищ. навч. закладів.] / С.Д.Максименко, В.О.Зайчук, В.В. Клименко, В.В. Соловієнко. [За заг. ред акад. С. Максименка]. – К.: Форум, 2000.
7. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие / Редактор- составитель ДЛ. Райгородский. - Самара. 1998.
8. Трофімов Ю. Л. Психологія: [Підручник] / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; за ред. Ю. Л. Трофімова. – 2-ге вид. – К.: Либідь, 2000.

ТЕМА 3. Сенсорно-перцептивні процеси: відчуття та сприймання

Мета: формування уявлення про базові сенсорно-перцептивні процеси і їх властивості.

Основні поняття: Відчуття, перцептивна діяльність, якість, інтенсивність, тривалість відчуттів, чутливість, адаптація, сенсibiliзація, синестезія, сприймання, предметність, цілісність, структурність, константність, аперцепція, осмисленість сприймання часу, простору, руху.

Зміст:

1. Загальна характеристика, закономірності та фізіологічні основи відчуттів.
2. Класифікація та характеристика відчуттів.
3. Загальна характеристика та фізіологічні основи сприймання.
4. Властивості сприймання людини, закономірності, механізми, особливості формування сприймання.
5. Класифікація видів сприймання: сприймання простору, руху та часу. Індивідуальні особливості сприймання. Ілюзії сприймання.
6. Організація ефективного сприймання в навчальному процесі.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення відчуттям людини.
2. Що таке «чутливість», схарактеризуйте закон «Вебера-Фехнера».
3. Особливості сприймання простору, часу та руху.
4. Особливості формування професійного сприймання у педагогічній діяльності.

Завдання для усного виконання в аудиторії.

1. Доведіть біологічну значимість адаптації людини.
2. Знайдіть спільні риси у явищах сенсibiliзації, компенсації та синестезії.
3. Дайте відповідь на питання: Чи має історичний контекст вплив на характер відчуття?
4. «...У даній статті я маю на меті довести, що форми або способи сприйняття і самі його структури історично варіативні, що ця варіативність залежить від історичних змін у формах або способах людської діяльності і що ці зміни у формах сприйняття не тільки визначаються історично мінливими формами діяльності, але і самі чинять на них свій вплив ».

Чи згодні ви з автором? Чи можете навести факти, що підтверджують або спростовують висловлені ним міркування?

Завдання для самостійної роботи:

1. Практичні письмові завдання:

Практична задача (рівень А):

1. Розкрийте специфічні риси відчуттів як психічного процесу.
Як називається властивість сприймання, що дозволяє зберегти незмінними якості предмета незалежно від того, з якої відстані, під яким кутом і при якому освітленні він сприймається.

Практична задача (рівень В):

1. Доберіть з підручників «Психологія» різних авторів визначення відчуттів та вкажіть яке з них є найбільш повним. Відповідь обґрунтуйте.

Практична задача (рівень С):

1. Найдіть та наочно представте приклади використання ілюзій сприймання в повсякденному житті (реклама, архітектура, дизайн, мода та інше.). Поясніть ці факти. *Дайте письмову обґрунтовану відповідь.*

2. При враженні сірої речовини спинного мозку, спостерігаються зміни шкірної чутливості відповідної частини тіла: спочатку втрачаються больові відчуття, потім відчуття тепла і холода, і на сам кінець тактильна чутливість. Поясніть ці факти. *Дайте письмову обґрунтовану відповідь.*

2. Література для конспектування.

1. Выготский Л.С. Лекции по психологии. Лекция пятая. «Воображение и его развитие в детском возрасте» // Психология. – М.:Апрель-Пресс, 2002. – С.807-819.

3. Словникова робота.

1. Відчуття, аналізатор, порог відчуттів, Закон Вебера-Фехнера, адаптація, сенсibiliзація, синестезія, сприймання, предметність, цілісність, структурність, константність, субсенсорне та «екстрасенсорне» сприймання.

4. Теми для наукових повідомлень та доповідей.

1. Експериментальне дослідження відчуттів та сприймання.
2. Особливості розвитку чуттєвості у дітей.

5. Навчально-дослідна робота.

1. Опрацюйте статтю: Шиффман Х.Р. Ощущение и восприятие. [5-е изд.] / Шиффман Х.Р – Спб.: Питер, 2003. – С. 24-55 та зробіть наукове повідомлення про використання отриманих знань та умінь в вашій спеціальності.

Література:

1. Ананьев Б. Г. Психология чувственного познания. / Ананьев Б. Г. – М.: 1960. – С. 122-137.

2. Познавательные процессы: ощущения, восприятие / Под ред. А.В. Запорожца, Б.Ф.Ломова, В.П. Зинченко.-М.: Педагогика, 1982.-336 с

3. Психология ощущений и восприятия / Под ред. Ю.Б.Гиппенрейтер, В.В.Любимова, М.Б.Михалевской. - М.: ЧеРо, 1999. - 610 с.

ТЕМА 4. Мнемічні процеси: пам'ять

Мета: Дати уявлення студентам про пам'ять як мнемічний процес.

Основні поняття: Відтворення і пізнання, мимовільна і довільна пам'ять, довготривала, короткочасна пам'ять, словесно-логічна, образна пам'ять, запам'ятовування, відтворення, забування, збереження, ейдетизм, ремінісценція, амнезія,

Зміст:

1. Пам'ять: сутність та різновиди. Мимовільна і довільна пам'ять. Рівні

та типи пам'яті.

2. Фізіологічні основи пам'яті. Різновиди пам'яті: функціональна специфіка.

3. Розвиток навичок запам'ятовування. Закономірності/прийоми ефективного запам'ятовування.

4. Характеристика процесів пам'яті: запам'ятовування, збереження, відтворення.

5. Види та механізми запам'ятовування та відтворення: упізнавання, пригадування та забування.

Питання для самоконтролю:

Класифікація видів пам'яті.

1. Розвиток пам'яті та врахування особливостей запам'ятовування в навчальному процесі

Завдання для усного виконання в аудиторії:

1. У чому полягає відмінність між короткочасною та оперативною пам'яттю?

2. Якими є головні умови продуктивного запам'ятовування?

3. Як можна пояснити явище ремінісценції?

Завдання для самостійної роботи:

1. Практичні письмові завдання:

Практична задача (рівень А):

Розкрийте специфічні риси пам'яті як психічного процесу.

Практична задача (рівень Б):

Наочно представте приклади використання прийомів запам'ятовування навчального матеріалу, яким ви користуєтесь. Поясніть ці факти. *Проаналізуйте ефективність прийомів, які використовувались в прикладах.*

Практична задача (рівень С):

Групі учнів 4 класу запропонували вирішити п'ять простих арифметичних задач. В другому експерименті ці ж піддослідні повинні були самі придумати п'ять анологічних задач. Після цього учнів несподівано попросили відтворити числа з умов всіх 10 задач. (За І. М. Палей, 1966 р.). *Дайте письмову обгрунтовану відповідь.*

2. Література для конспектування.

1. Гальперин П.Я. Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий // Исследования мышления в советской психологии / Отв. ред. Е. В. Шорохова. – М.: Наука, 1966. – С. 258-278.

3. Словникова робота.

Пам'ять, ейдетика, ремінісценція, амнезія, оперативна пам'ять.

4. Теми для наукових повідомлень та доповідей.

1. Експериментальне дослідження пам'яті.

2. Вікові особливості розвитку пам'яті у дітей.

5. Навчально-дослідна робота.

1. Опрацюйте статтю 5. Шиффман Х.Р. Ощущение и восприятие. [5-е изд.] / Шиффман Х.Р – Спб.: Питер, 2003. – С. 24-55 та зробіть наукове

повідомлення про використання отриманих знань та умінь в вашій спеціальності

Література:

1. Аткинсон Р. Человеческая память и процесс обучения./ Р. Аткинсон - М.: Прогресс, 1980.
2. Блонский П.П. Память и мышление./ П.П. Блонский - СПб.: Питер, 2001.
3. Джеймс У. Память // Психология памяти: Хрестоматия / Ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романов. - М.: ЧеРо, 2000.
4. Егорова Т.В. Некоторые особенности памяти и конкретного мышления младших школьников с пониженной обучаемостью./ Егорова Т.В. - М., 1971.
5. Иванова Е.П. О гендерных особенностях памяти // Гендерные исследования. - 1999. - № 3.
6. Лурия А.Р. Маленькая книжка о большой памяти (Ум мнемониста). / Лурия А.Р – М., 1968.
7. Леонтьев А.Н. Лекции по общей психологии. / Леонтьев А.Н. –М.: Смысл, 2000. .
8. Основи психології: [Підручник] / За заг. ред. О.В.Киричука, В.А.Роменця. – 4-е вид. стереотип. – К.: Либідь, 1999.- 632с.

ТЕМА 5. Мислення особистості.

Мета: сформувати уявлення про мислення, як вищу форму пізнавальної діяльності особистості, розкрити роль мислення в житті та діяльності людини.

Основні поняття: мислення, поняття, судження, умовивід, аналіз, синтез, абстрагування, порівняння, узагальнення, наочно-дійове мислення, наочно-образне мислення, словесно-логічне мислення, гнучкість, широта, глибина, критичність та швидкість.

Зміст:

1. Поняття про мислення, сутність мислення та загальна характеристика
2. Взаємоозв'язок мислення з іншими пізнавальними процесами.
3. Психологічні класифікації мислення. Процеси мислення.
4. Мовлення: фізіологічні основи мовлення та психологічна характеристика.
5. Індивідуальні особливості мислення, Основні розлади мислення особистості.

Питання для самоконтролю:

1. Індивідуальні особливості мислення.
2. Розвиток когнітивно-лінгвістичних здібностей учнів.

Завдання для усного виконання в аудиторії:

1. Розкрийте значення дивергентного мислення в роботі педагога.
2. Якими методами можна вивчити процеси мислення та мовлення

у людини?

Завдання для самостійної роботи:

1. Практичні письмові завдання:

Практична задача (рівень А):

1. Розкрийте специфічні риси мислення як психічного процесу.

Практична задача (рівень Б):

1. Важлива роль у розвитку мислення учнів належить вчителю. Наведіть приклади запитань, які будуть активізувати різні мисленеві операції, творче мислення. Яка роль мовлення вчителя в цьому процесі?

Практична задача (рівень С):

1. Використовуючи вивчені закономірності мислення сучасних підлітків, розробіть рекомендації для вчителів іноземної мови як найбільш ефективно проводити закріплення, повторення та опитування учнів з вивченої теми.

2. Література для конспектування.

1. Выготский Л.С. Мышление и речь // Собрание сочинений: В 6 т. Т. 6. – М., 1984, - С. 15-36.

3. Словникова робота.

Мислення, коефіцієнт інтелекту, аналіз, синтез, абстрагування, порівняння, узагальнення, зовнішня та внутрішня мова, мовлення.

4. Теми для наукових повідомлень та доповідей

1. Розвиток культури мислення та мовлення в навчальному процесі.
2. Мислення як самостійна діяльність.
3. Специфіка вивчення мовлення в психології.
4. Основні проблеми й методи психолінгвістики.

5. Навчально-дослідне завдання.

Прочитайте та підготуйте доповідь за роботою Гальперина П.Я. О методах поэтапного формирования умственных действий. Хрестоматия по психологии. – М., 1977. – С. 97-101.

6. Лабораторний практикум.

1. Доберіть методики та дослідіть особливості мислення. (Волошина В.В., Долинська Л.В., Ставицька С.О., Темрук О.В. Загальна психологія: Практикум: Навч. Посіб. 4-те вид.– К.: Каравела, 2011. – С. 88). Отримані результати оформіть у лабораторну роботу.

Література:

1. Бондаренко А.Ф. Основы психологии. [Учебник для студентов гуманитарных вузов] / А.Ф Бондаренко – К.: Освіта України. – 2009. – С. 75 - 98
2. Вертгеймер М. Продуктивное мышление./ М. Вертгеймер - М., 1988.
3. Завалишина Д.Н. Практическое мышление: Специфика и проблемы развития./Д.Н. Завалишина - М.: Институт психологии РАН, 2005.
4. Психологія:[підручник]/ Ю.Л.Трофімов,В.В.Рибалка та ін.; за ред. Ю.Л.Трофімова. – К.: Либідь, 1999.-558 с.

5. Основи психології: [Підручни]к / За заг. ред. О.В.Киричука, В.А.Роменця. [– 4-е вид. стереотип.] – К.: Либідь, 1999.- 632с.
6. М'ясоїд П.А. Загальна психологія. / М'ясоїд П.А. – К.: Вища школа, 2001.- 487 с.
7. Немов Р.С. Психологія. [Кн.1 .] / Немов Р.С. – М.: Просвещение: ВЛАДОС, 1995. – 576 с.

ТЕМА 6. Уява як психічний процес.

Мета: розкрити роль уявлення та уяви в житті та діяльності людини.

Основні поняття: Уява. Активна, пасивна уява. Мрія. Творчість. Аглютинація. Аналогія. Гіперболізація. Акцентування. Типізація.

Зміст:

1. Уява: сутність, різновиди, характеристика.
2. Уява та творчість Фантазія в художній творчості.
3. Поняття про уяву, її види і процеси. Зв'язок мислення та уяви.
4. Види уяви, характеристика. Прийоми створення образів уяви
5. Вправи, прийоми та техніки розвитку уяви

Питання для самоконтролю:

1. Індивідуальні особливості уяви особистості.
2. Розвиток уяви та творчості дітей.

Завдання для усного виконання в аудиторії:

1. Який вид уяви превалює у діяльності художника, письменника?
2. Який вид уяви бажаний у педагога (менеджера)?

Завдання для самостійної роботи:

1. Практичні письмові завдання:

Практична задача (рівень А):

1. Розкрийте специфічні риси уяви як психічного процесу.

Практична задача (рівень В):

1. Важлива роль у розвитку уяви дитини належить практичним діям та читанню літератури. Наведіть приклади практичної діяльності дитини та дитячої літератури, які будуть активізувати розвиток уяви та спонукати дитину до фантазування.

Практична задача (рівень С):

1. Використовуючи художню літературу, наведіть приклади та опишіть види уяви у дітей і визначте роль в розвитку фантазії дітей казки.

2. Література для конспектування.

1. Овчинникова Т.Н. Личность и воображение ребенка./ Т.Н. Овчинникова - Екатеринбург: Деловая книга, 2000,. - С. 15- 26.

3. Словникова робота

Уява, мимовільна уява, довільна уява, репродуктивна уява, творча уява, аглютинація, гіперболізація, типізація, ятрогенія, ідеомоторний акт, мрія, фантазія, антиципація, аналогія, алегорія, галюцинація.

4. Теми для наукових повідомлень та доповідей

1. Роль уяви у вивченні іноземної мови в молодшій школі.
2. Розвиток уяви в навчальному процесі.

5. Навчально-дослідне завдання.

Прочитайте та підготуйте доповідь за роботою Гальперина П.Я. О методах поэтапного формирования умственных действий. Хрестоматия по психологии. – М., 1977. – С. 97-101.

5. Лабораторний практикум.

Доберіть методики та дослідіть особливості уяви. (Волошина В.В., Долинська Л.В., Ставицька С.О., Темрук О.В. Загальна психологія: Практикум: Навч. Посіб. 4-те вид. – К.: Каравела, 2011. – С. 88. Отримані результати оформіть у лабораторну роботу.

Література:

1. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. Психол. очерк: Кн. для учителя./ Л.С. Выготский- 3-е изд. - М.: Просвещение, 1991.
2. Выготский Л.С. Лекции по психологии. [Лекция пятая. «Воображение и его развитие в детском возрасте»] // Психология. / Выготский Л.С. – М.:Апрель-Пресс, 2002.
3. Кравцова Е. Развитие воображения // Дошкольное воспитание. - 1989.
4. Лебедев В. Миры воображения: Руководство по интерактивной имагогикВ. Лебедев - М.: Ин-т Психотерапии, 2002.
5. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: [Навчальний посібник.] / М'ясоїд П.А. – К.: Вища шк., 1998. – 479 с.

ТЕМА 7. Увага особистості.

Мета: Дати студентам знання про сферу уваги людини, сформулювати уявлення про цей процес. Сформулювати поняття про фізіологічні підходи та розвиток уваги людини, розкрити значення уваги як психічної властивості особистості.

Основні поняття. увага, зовнішня увага, внутрішня увага, довільна увага, об'єм уваги, розподіл уваги, концентрація уваги, стійкість уваги, переключення.

Зміст.

1. Поняття про увагу, механізми і природу уваги як вищої психічної функції.
2. Види уваги, особливості, умови механізми, якості.
3. Значення уваги в житті та діяльності людини.
4. Вікові особливості та прийоми розвитку уваги особистості.
5. Специфічні риси, функції та властивості уваги.
6. Основні проблеми психології уваги. Тренованість та розвиток уваги.

Питання для самоконтролю:

1. Індивідуальний прояв уваги людини.
2. Механізми регуляції уваги особистості.
3. Значення уваги у навчанні школярів.

Завдання для усного виконання в аудиторії:

1. Обґрунтуйте роль уваги в житті людини. Запропонуйте власні ідеї на тему: «Як розвинути та покращити увагу особистості?»

Завдання для самостійної роботи

1. Практичні письмові завдання:

Практична задача (рівень А):

1. Розкрийте специфічні риси уваги як психічного процесу.
2. В психології існує думка, що фізіологічною основою уваги є наявність у корі головного мозку стійкого осередку оптимального збудження, який негативно індукує суміжні ділянки. Хто її автор?
3. Проведіть спостереження за мовою телеведучих новин та визначте методики привертання уваги (мова, вирази, жести і т.д.) глядачів до ключевих моментів події. Поясніть ці факти. Проаналізуйте ефективність прийомів, які використовувались в прикладах.

Практична задача (рівень Б):

1. Проведіть спостереження за мовою телеведучих новин та визначте методики привертання уваги (мова, вирази, жести і т.д.) глядачів до ключевих моментів події. Поясніть ці факти. Проаналізуйте ефективність прийомів, які використовувались в прикладах.

Практична задача (рівень С):

1. «Запорукою геніальності – є увага». Зазначте аргументи «за» і «проти». *Дайте письмову обґрунтовану відповідь.* Підготуйте есе на дану тему.
2. У чому виявляються головні функції уваги? Які чинники, на вашу думку, справляють найбільший вплив на розвиток уваги людини?

2. Література для конспектування.

1. Лурия А.Р. Внимание и память. – М., 1975.

3. Словникова робота

1. Увага, довільна увага, мимовільна увага, розподіл уваги, концентрація уваги особистості.

4. Теми для наукових повідомлень та доповідей.

1. Розвиток уваги особистості.
2. Методологія дослідження особливостей уваги в педагогічній діяльності
3. Педагогічна спостережливність та уважність.

5. Навчально-дослідне завдання.

1. Меерович Л.М. Технология творческого мышления: Практик. пособие. Л.М. Меерович - Мн.: Харвест, 2003.

6. Лабораторний практикум.

Використовуючи підручник Т.И. Пашукова, А.И. Допира, Г.В. Дьяконов (сост.) Психологические исследования: Практикум по общей психологии для студентов педагогических вузов Учеб. пособие. — М.: Издательство "Институт практической психологии", 1996., дослідіть стійкості уваги за допомогою коректурних таблиць Бурдона та рівнь концентрації уваги за допомогою тесту П'єрона-Рузера. Отримані результати оформіть відповідно до вимог.

Література:

1. Бондаренко А.Ф. Основы психологии. [Учебник для студентов гуманитарных вузов] / А.Ф. Бондаренко— К.: Освіта України. – 2009. – С.108-116
2. Дормашев Ю.Б., Романов В.Я. Психология внимания./ Ю.Б. Дормашев, В.Я. Романов - М., 1995. – С.12- 23.
3. Немов Р. С. Психология. [Кн. 1.] / Немов Р. С. – М.: ВЛАДОС, 1997. – С. 424- 460.
4. Психологія: [Підручник] / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; за ред. Ю. Л. Трофімова. [– 2-ге вид.] – К.: Либідь, 2000. – С. 337-364.
5. Развитие внимания малыша / Сост. Гаврина С.Е. и др. - Ярославль, 1997.
6. Столяренко Л. Д. Основы психологии. / Столяренко Л. Д. - [3-е изд]. – Ростов-на- Дону: Феникс, 2000. – С. 243-259.

ТЕМА 8. Індивідуально-психологічні особливості (Темперамент, характер, здібності).

Мета: Дати студентам знання про фізіологічні підходи в оцінці індивідуальних особливостей людини та розкрити зміст здібностей як психічних властивостей людини. Поглибити знання студентів про природу та сутність індивідуально- психологічних властивостей людини.

Основні поняття: Психічні властивості людини: Темперамент. Тип ВНД. Сила, врівноваженість, рухливість нервових процесів. Холеричний тип темпераменту. Сангвінічний тип. Меланхолічний тип. Флегматичний тип. Роль темпераменту в діяльності людини. Характер. Структура характеру. Інтроверсія. Екстраверсія. Акцентуації характеру. Здібності. Загальні здібності. Спеціальні здібності.

Зміст.

1. Поняття про темперамент: загальна характеристика, типи темпераменту.
2. Фізіологічні основи темпераменту людини. Роль темпераменту в діяльності людини.
3. Властивості характеру. Загальна характеристика, риси та формування структури характеру
4. Акцентуація рис характеру, характер та вчинки людини,

психологічні типології характеру. Чинники, що впливають на формування характеру.

5. Загальні та спеціальні здібності. Формування та компенсація здібностей. Рівні розвитку здібностей: обдарованість, талант, геніальність.

6. Загальна характеристика задатків та здібностей: структура, види та рівні розвитку здібностей.

Питання для самоконтролю:

1. Особливості розвитку характеру людини.
2. Механізми формування професійних здібностей людини.
3. Темперамент та індивідуальний прояв поведінки особистості.

Завдання для усного виконання в аудиторії:

1. Наведіть основні аргументи прихильників вродженого абу набутого темпераменту людини.

2. Мистецтво та психологія. У чому конкретно може виражатися здібності художнього твору? Наведіть приклади. Може мистецтво бути антипсихологічним?

3. Психологічна задача: вчителька початкових класів на вимогу Опікунської Ради склала характеристику на ученицю: «Катерина – черноока, невеселої вдачі, низька на зріст та з надмірною вагою дівчинка. Має 9 років. Школу майже не відвідує, хоча має інтерес до математики. На уроках поводить тихо, але неорганізовано. Завжди одягнена однаково. В класі друзів немає, оскільки замкнута в собі...». Проаналізуйте цей уривок та вкажіть які риси характеру притаманні дівчинці. А що не відноситься до рис характеру і чому?

4. Обгрунтуйте роль характеру в розвитку та формуванні особистості.
5. Запропонуйте ідею на тему: «Як розвинути здібності особистості?»
6. Який вплив має темперамент на діяльність людини.

Завдання для самостійної роботи

1. Практичні письмові завдання:

Практична задача (рівень А):

1. Розкрийте специфічні риси характеру особистості.
2. В психології існує думка, що фізіологічною основою темпераменту є наявність у корі головного мозку стійкого осередку оптимального збудження, як це можна довести.

Практична задача (рівень Б):

1. Обгрунтуйте розвиток та формування здібностей особистості дитини.

Практична задача (рівень С):

1. «Запорукою геніальності – є праця». Зазначте аргументи «за» і «проти». *Дайте письмову обгрунтовану відповідь.* Підготуйте есе на дану тему.

2. У чому виявляються головні функції характеру? Які чинники, на вашу думку, справляють найбільший вплив на характер людини?

2. Література для конспектування.

Шахов В.В. Особистість психолога як чинник успішної професійної соціалізації // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова / Серія 12. Психологічні науки: збірник наукових праць. - К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2017. - №5(50). - 204с.

3. Словникова робота:

Увага, довільна увага, концентрація уваги особистості,

4. Теми для наукових повідомлень та доповідей.

1. Розвиток здібностей особистості.
2. Методологія дослідження особливостей розвитку характеру особистості в педагогічній діяльності
3. Педагогічна спостережливність та уважність.

5. Навчально-дослідне завдання.

1. Меєрович Л.М. Технологія творческого мышлення: Практ. посobie. Л.М. Меєрович - Мн.: Харвест, 2003.

6. Лабораторний практикум.

Використовуючи підручник Т.И. Пашукова, А.И. Допира, Г.В. Дьяконов (сост.) Психологические исследования: Практикум по общей психологии для студентов педагогических вузов Учеб. посobie. — М.: Издательство "Институт практической психологии", 1996., дослідіть стійкості уваги за допомогою коректурних таблиць Бурдона та рівнь концентрації уваги за допомогою тесту П'єрона-Рузера. Отримані результати оформіть відповідно до вимог.

ПРАКТИЧНІ ПИСЬМОВІ ЗАВДАННЯ.

ТЕМА 1: Методологія загальної психології.

Мета: формування уявлення про методологію та методи загальної психології.

Основні поняття: методологія науки психологія, емпіричні та психодіагностичні методи, аналіз результатів дослідження, спостереження та експеримент.

Зміст:

1. Методологія та класифікація методів загальної психології.
2. Проблема об'єктивності у психологічних дослідженнях.
3. Сутність емпіричних методів дослідження.
4. Методи аналізу та інтерпретації отриманих результатів
5. Приклади проведених психологічних експериментів.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення методів психологічних досліджень
2. Що таке емпіричні методи та їх ефективність.

Практична задача (рівень А):

Відомий досвід створення графічного образу психології в системі інших наук (точних, природничих, гуманітарних) Б.М. Кедрова. Спробуйте побудувати свою графічну модель людського знання (системи наук) і вказати місце психології в ній.

Практична задача (рівень В):

Об'єктом психологічного дослідження найчастіше є перша частина людського життя (переважно дошкільний і шкільний вік). Тому психологія дорослої людини вивчена менш повно. Цю прогалину успішно заповнює мистецтво, яке в художній формі відтворює яскраві моменти психології розвитку. Найбільшою популярністю користується юність: митці ретельно досліджують процеси зародження міжособистісних стосунків та самосвідомості. У пізніші вікові періоди їх здебільшого цікавлять вирішальні моменти життя, пов'язані з вибором людиною не типових для неї дій, вчинків. Чому наукове пізнання психології людини поступається художньому? Чому психологія акцентує увагу саме на перших періодах людського життя?

Доведіть необхідність психологічних знань для вашої майбутньої професії.

Практична задача (рівень С):

Проаналізуйте необхідність спостереження як основного методу діагностики у роботі вчителя (менеджера, перекладача). Визначте його види та схарактеризуйте їх. Розробіть програму спостереження та проведіть інтерпретацію можливих отриманих результатів, на основі яких визначте основні недоліки методу спостереження.

СЛОВНИКОВА РОБОТА:

Психологія, психіка, особистість, самосвідомість, принцип детермінізму.

ТЕМИ ДЛЯ НАУКОВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА ДОПОВІДЕЙ

1. Психологія освіти як спеціальна галузь наукових знань.
2. Взаємозв'язок та взаємодія психології та педагогіки.
3. Специфіка психологічного знання.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ КОНСПЕКТУВАННЯ:

1. А.Н. Леонтьев. Об историческом подходе в изучении психики человека // Избр. психологич. произведения: В 2 т. Т.1. - М., 1983. - С.96-142.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник/ Для студ. психол. і педагог. спеціальностей. – 2-ге видан., випр. і доп. – К.: «Центр учбової літератури». – 2007.

2. Кісарчук З. Г. Особливості розвитку практичної психології на сучасному етапі // Практична психологія та соціальна робота. / Зоя Кісарчук / – 2001. – № 3. – С. 10 – 12.

3. Гамезо М. В., Домашенко И. А. Атлас по психологии. / М.В. Гамезо, И.А. Домашенко/. – М.: Педагогическое общество России, 2001.

4. Гиппенрейтер Ю. Б. Введение в общую психологию: Курс лекций. / Ю.Б. Гиппенрейтер / – М.: ЧЕРО, 1999.
5. Естественно-научные основы психологии / Под ред. А.А.Смирнова, А.Р.Лурия, В.Д.Небылицына. – М.: Педагогика, 1978.
6. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: [Навч. посіб]. – 2-ге вид., допов. / П.А. М'ясоїд – К.: Вища шк., 2001.
7. Немов Р. С. Психология. [Кн. 1]./ Р.С. Немов/ – М.: ВЛАДОС, 1997.
8. Основы психологии: [Підручник] / За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – К., 1995.
9. Психология: [Підручник] / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; [за ред. Ю. Л. Трофімова]. – 2-ге вид. – К.: Либідь, 2000.

ТЕМА 2: Методи загальної психології.

Мета: формування уявлення про методи загальної психології та їх властивості.

Основні поняття: методологія науки психологія, емпіричні та психодіагностичні методи аналізу результатів дослідження, спостереження та експеримент.

Зміст:

1. Класифікація методів психології .
2. Проблема об'єктивності у психологічних дослідженнях.
3. Сутність емпіричних методів дослідження.
4. Методи аналізу та інтерпретації отриманих результатів
5. Приклади проведених психологічних експериментів.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення методів психологічних досліджень
2. Що таке емпіричні методи та їх ефективність.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ УСНОГО ВИКОНАННЯ :

1. Поясніть чому для сучасного педагога необхідно володіти психодіагностичними методами.

2. Поясніть необхідність поєднання методів отримання наукових даних в емпіричному дослідженні.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИКОНАННЯ :

1. ПРАКТИЧНІ ПИСЬМОВІ ЗАВДАННЯ

Практична задача (рівень А):

1. Заповніть подану нижче таблицю та розведіть поняття «метод», «методологія», «методика».

Метод	Метод психологічного дослідження	Методологія	Методика

2. Класифікація методів психологічного дослідження.

3. В чому практична цінність самоспостереження як різновиду методів

психології?

Практична задача (рівень В):

Для вивчення відволікання уваги досліджуваному пропонується для розв'язання арифметичні задачі і одночасно включають цікаву передачу. Який метод використовується в прикладі. Дайте характеристику обраного методу. Визначте позитивні та негативні сторони цього методу. Дайте письмову обгрунтовану відповідь

Практична задача (рівень С):

2. Складіть анкету для виявлення інтересу до вивчення іноземної мови учнями основної школи. Схарактеризуйте її (вид анкети, тип запитань, передбачувані відповіді, аналіз результатів). Дослідіть за вашою анкетною інтереси до вивчення іноземної мови у декількох ваших знайомих. Результати проаналізуйте.

2. ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ КОНСПЕКТУВАННЯ:

1. Ананьев Б.Г. О методах современной психологии // Психодиагностические методы в лонгитюдном исследовании студентов. - Л, 1976.

3. СЛОВНИКОВА РОБОТА;

Психодіагностика, методологія, метод, методика, емпіричне дослідження, спостереження, експеримент, бесіда, анкета, тест.

4. ТЕМИ ДЛЯ НАУКОВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА ДОПОВІДЕЙ.

1. Проективні методи та їх використання в психолого-педагогічній практиці.

2. Експеримент в психології та педагогіці: спільне та відмінне. Інтроекція як метод дослідження психіки. Його обмеженість.

3. Спостереження, бесіда, аналіз продуктів людської діяльності як психологічні методи в роботі сучасного педагога/менеджера.

5. НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА

Опрацюйте статтю Волянук Н. Ю. Использование биографического метода в психолого-педагогических исследованиях // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 1. – С. 37 – 40. та зробіть наукове повідомлення про використання біографічного методу в вашій спеціальності

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаренко А.Ф. Основы психологии. [Учебник для студентов гуманитарных вузов] – К. : Освіта України.

2. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике. - СПб., 1999. - 528 с.

3. Волянук Н. Ю. Использование биографического метода в психолого- педагогических исследованиях / Н. Ю/ Волянук // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 1. – С. 37 – 40.

4. Гамезо М. В., Домашенко И.А. Атлас по психологии. / Гамезо М. В., Домашенко И.А. – М.: Педагогическое общество России, 2001.

5. Максименко С.Д. Загальна психологія [підручник для студентів вищ. навч. закладів.] / С.Д.Максименко, В.О.Зайчук, В.В. Клименко,

В.В. Соловієнко. [За заг. ред акад. С. Максименка]. – К.: Форум, 2000.

6. Трофімов Ю. Л. Психологія: [Підручник] / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; за ред. Ю. Л. Трофімова. – 2-ге вид. К.: Либідь, 2000.

ТЕМА 3. Сенсорно-перцептивні процеси (Відчуття та сприймання)

Мета: формування уявлення про базові сенсорно-перцептивні процеси і їх властивості.

Основні поняття: Відчуття, перцептивна діяльність, якість, інтенсивність, тривалість відчуттів, чутливість, адаптація, сенсibiliзація, синестезія, сприймання, предметність, цілісність, структурність, константність, аперцепція, осмисленість сприймання часу, простору, руху.

Зміст:

1. Загальна характеристика, закономірності та фізіологічні основи відчуттів.
2. Класифікація та характеристика відчуттів.
3. Загальна характеристика та фізіологічні основи сприймання.
4. Властивості сприймання людини, закономірності, механізми, особливості формування сприймання.
5. Класифікація видів сприймання: сприймання простору, руху та часу. Індивідуальні особливості сприймання. Ілюзії сприймання.
6. Організація ефективного сприймання в навчальному процесі.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення відчуттям.
2. Що таке «чутливість», схарактеризуйте закон Вебера-Фехнера.
3. Особливості сприймання простору, часу та руху.
4. Формування професійного сприймання в педагогічній діяльності.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ УСНОГО ВИКОНАННЯ В АУДИТОРІЇ:

1. Доведіть біологічну значимість адаптації.
2. Знайдіть спільні риси у явищах сенсibiliзації, компенсації та синестезії.
3. Дайте відповідь на питання: Чи має історичний контекст вплив на характер відчуття?
4. «... У даній статті я маю на меті довести, що форми або способи сприйняття і самі його структури історично варіативні, що ця варіативність залежить від історичних змін у формах або способах людської діяльності і що ці зміни у формах сприйняття не тільки визначаються історично мінливими формами діяльності, але і самі чинять на них свій вплив ». Чи згодні ви з автором? Чи можете навести факти, що підтверджують або спростовують висловлені ним міркування?

Психологічна задача:

1. Поясніть причину порушення нормального зору в ситуаціях:
Людина середнього віку скаржить на те, що при яскравому світлі нічого не бачить і лише навечір починає розрізняти предмети, які її оточують.
2. Жінка при вході з вулиці чи освітленої кімнати, увійшовши в темне приміщення, нічого не бачить і тільки через деякий час починає розрізняти предмети.
3. Чому помилки в зошиті педагог виправляє червоним кольором?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ПОЗААУДИТОРНОГО ВИКОНАННЯ

1. ПРАКТИЧНІ ПИСЬМОВІ ЗАВДАННЯ

Практична задача (рівень А):

1. Розкрийте специфічні риси відчуттів як психічного процесу.
2. Як називається властивість сприймання, що дозволяє зберегти незмінними якості предмета незалежно від того, з якої відстані, під яким кутом і при якому освітленні він сприймається.

Практична задача (рівень В):

1. Доберіть з підручників «Психологія» різних авторів визначення відчуттів та вкажіть яке з них є найбільш повним. Відповідь обґрунтуйте.

Практична задача (рівень С):

1. Найдіть та наочно представте приклади використання ілюзій сприймання в повсякденному житті (реклама, архітектура, дизайн, мода та інше.). Поясніть ці факти. Дайте письмову обґрунтовану відповідь.
2. При враженні сірої речовини спинного мозку, спостерігаються зміни шкірної чутливості відповідної частини тіла: спочатку втрачаються больові відчуття, потім відчуття тепла і холода, і на сам кінець тактильна чутливість. Поясніть ці факти. Дайте письмову обґрунтовану відповідь.

2. ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ КОНСПЕКТУВАННЯ:

1. Лурия А.Р. Ощущение и восприятие. – М., 1978.
2. Выготский Л.С. Лекции по психологии. Лекция пятая. «Воображение и его развитие в детском возрасте» // Психология. – М.: Апрель-Пресс, 2002. – С.807-819.

3. СЛОВНИКОВА РОБОТА:

Відчуття, аналізатор, порог відчуттів, Закон Вебера-Фехнера, адаптація, сенсibilізація, синестезія, сприймання, предметність, цілісність, структурність, константність, субсенсорне та «екстрасенсорне» сприймання.

4. ТЕМИ ДЛЯ НАУКОВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА ДОПОВІДЕЙ

1. Експериментальне дослідження відчуттів та сприймання.
2. Особливості розвитку чуттєвості у дітей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ананьев Б. Г. Психология чувственного познания. / Ананьев Б. Г. – М.: 1960. – С. 122-137.

2. Леонтьев А.Н. Лекции по общей психологии. / Леонтьев А.Н. – М.: Смысл, 2000. [(Лекция 21. Зрительное восприятие. Лекция 22. Движения глаз и зрительное восприятие. Лекция 24.Слуховое восприятие. Лекция 25. Звуковысотный слух)].

3. Познавательные процессы: ощущения, восприятие / Под ред. А.В. Запорожца, Б.Ф.Ломова, В.П. Зинченко.-М.: Педагогика, 1982.-336 с

4. Психология ощущений и восприятия / Под ред. Ю.Б.Гиппенрейтер, В.В.Любимова, М.Б.Михалевской. - М.: ЧеРо, 1999. - 610 с

5. Шиффман Х.Р. Ощущение и восприятие. [5-е изд.] / Шиффман Х.Р – Спб.: Питер, 2003.–С.24-55.

ТЕМА 4: Мнемічні процеси: пам'ять

Мета: Дати уявлення студентам про пам'ять як мнемічний процес

Основні поняття: Відтворення і пізнання, мимовільна і довільна пам'ять, довготривала, короткочасна пам'ять, словесно-логічна, образна пам'ять, запам'ятовування, відтворення, забування, збереження, ейдетизм, ремінісценція, амнезія,

Зміст:

1. Пам'ять: сутність та різновиди. Мимовільна і довільна пам'ять. Рівні та типи пам'яті.

2. Фізіологічні основи пам'яті. Різновиди пам'яті: функціональна специфіка.

3. Розвиток навичок запам'ятовування. Закономірності/прийоми ефективного запам'ятовування.

4. Характеристика процесів пам'яті: запам'ятовування, збереження, відтворення.

5. Види та механізми запам'ятовування та відтворення: упізнавання, пригадування, забування.

Питання для самоконтролю:

1. Класифікація видів пам'яті
2. Розвиток пам'яті та врахування особливостей запам'ятовування в навчальному процесі

ЗАВДАННЯ ДЛЯ УСНОГО ВИКОНАННЯ В АУДИТОРІЇ:

1. У чому полягає відмінність між короткочасною та оперативною пам'яттю?
2. Якими є головні умови продуктивного запам'ятовування?
3. Як можна пояснити явище ремінісценції?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ПОЗААУДИТОРНОГО ВИКОНАННЯ

1. ПРАКТИЧНІ ПИСЬМОВІ ЗАВДАННЯ

Практична задача (рівень А):

Розкрийте специфічні риси пам'яті як психічного процесу.

Практична задача (рівень В):

Наочно представте приклади використання прийомів запам'ятовування навчального матеріалу, яким ви користуєтесь. Поясніть ці факти. Проаналізуйте ефективність прийомів, які використовувались в прикладах.

Практична задача (рівень С):

Групі учнів 4 класу запропонували вирішити п'ять простих арифметичних задач. В другому експерименті ці ж піддослідні повинні були самі придумати п'ять анологічних задач. Після цього учнів несподівано попросили відтворити числа з умов всіх 10 задач. (За І. М. Палей, 1966 р.). Дайте письмову обгрунтовану відповідь.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ КОНСПЕКТУВАННЯ:

1. Гальперин П.Я. Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий // Исследования мышления в советской психологии / Отв. ред. Е. В. Шорохова. – М.: Наука, 1966. – С. 258-278.

СЛОВНИКОВА РОБОТА

Пам'ять, ейдетика, ремінісценція, амнезія, оперативна пам'ять.

ТЕМИ ДЛЯ НАУКОВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА ДОПОВІДЕЙ

1. Експериментальне дослідження пам'яті.
2. Вікові особливості розвитку пам'яті у дітей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аткинсон Р. Человеческая память и процесс обучения./ Р. Аткинсон - М.: Прогресс, 1980.
2. Блонский П.П. Память и мышление./ П.П. Блонский - СПб.: Питер, 2001.
3. Джеймс У. Память // Психология памяти: Хрестоматия / Ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романов. - М.: ЧеРо, 2000.
4. Егорова Т.В. Некоторые особенности памяти и конкретного мышления младших школьников с пониженной обучаемостью./ Егорова Т.В. - М., 1971.
- 5.Иванова Е.О гендерных особенностях памяти // Гендерные исследования. - 1999. - № 3.
- 6.Лурия А.Р. Маленькая книжка о большой памяти (Ум мнемониста). / Лурия А.Р – М., 1968.
- 8.Основи психології: [Підручник] / За заг. ред. О.В.Киричука, В.А.Роменця. – 4-е вид. стереотип. – К.: Либідь, 1999.- 632с.

Тема 5: Мислення особистості.

Мета: сформувати уявлення про мислення, як вищу форму пізнавальної діяльності особистості, розкрити роль мислення в житті та діяльності людини.

Основні поняття: мислення, поняття, судження, умовивід, аналіз, синтез, абстрагування, порівняння, узагальнення, наочно-дійове мислення,

наочно-образне мислення, словесно-логічне мислення, гнучкість, широта, глибина, критичність та швидкість

Зміст:

1. Поняття про мислення, сутність мислення та загальна характеристика
2. Взаємоозв'язок мислення з іншими пізнавальними процесами.
3. Психологічні класифікації мислення. Процеси мислення.
4. Мовлення: фізіологічні основи мовлення та психологічна характеристика.
5. Індивідуальні особливості мислення, Основні розлади мислення особистості.

Питання для самоконтролю:

1. Індивідуальні особливості мислення.
2. Розвиток когнітивно-лінгвістичних здібностей учнів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ УСНОГО ВИКОНАННЯ В АУДИТОРІЇ:

1. Розкрийте значення дивергентного мислення в роботі педагога.
2. Якими методами можна вивчити процеси мислення та мовлення у людини?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ПОЗААУДИТОРНОГО ВИКОНАННЯ

ПРАКТИЧНІ ПИСЬМОВІ ЗАВДАННЯ

Практична задача (рівень А):

1. Розкрийте специфічні риси мислення та мови як психічного процесу:
 - сукупність способів або прийомів, які полегшують запам'ятовування необхідної кількості інформації, і ґрунтуються на законах асоціації. _____ – процес пам'яті, завдяки якому відбувається закріплення нової інформації через поєднання її з набутою раніше.
 - процес пам'яті, у результаті якого відбувається поживлення або повторне збудження раніше утворених у мозку нервових зв'язків.

Практична задача (рівень В):

Важлива роль у розвитку мислення та мовлення учнів належить вчителю. Наведіть приклади запитань, які будуть активізувати різні мисленеві операції, творче мислення. Яка роль мовлення вчителя в цьому процесі?

Практична задача (рівень С):

1. Використовуючи вивчені закономірності мислення та мови сучасних підлітків, розробіть рекомендації для вчителів іноземної мови як найбільш ефективно проводити закріплення, повторення та опитування учнів з вивченої теми.

2. ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ КОНСПЕКТУВАННЯ:

1. Выготский Л.С. Мышление и речь // Собрание сочинений: В 6 т. Т. 6. – М., 1984, - С. 5-361

3. СЛОВНИКОВА РОБОТА:

Мислення, мовлення, коефіцієнт інтелекту, аналіз, синтез, абстрагування, порівняння, узагальнення, мова, зовнішня та внутрішня мова, мовлення.

4. ТЕМИ ДЛЯ НАУКОВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА ДОПОВІДЕЙ

1. Розвиток культури мислення та мовлення в навчальному процесі.
2. Мислення як самостійна діяльність.
3. Специфіка вивчення мовлення в психології.
4. Основні проблеми й методи психолінгвістики.

5. НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

Прочитайте та підготуйте доповідь за роботою Гальперина П.Я. О методах поэтапного формирования умственных действий. Хрестоматия по психологии. – М., 1977. – С. 97-101.

6. ЛАБОРАТОРНИЙ ПРАКТИКУМ

Доберіть методики та дослідіть особливості мислення. (Волошина В.В., Долинська Л.В., Ставицька С.О., Темрук О.В. Загальна психологія: Практикум: Навч. Посіб. 4-те вид. – К.: Каравела, 2011. – С. 88).

Отримані результати оформіть у лабораторну роботу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаренко А.Ф. Основы психологии. [Учебник для студентов гуманитарных вузов] / А.Ф Бондаренко – К.: Освіта України. – 2009. – С. 75 - 98
2. Вертгеймер М. Продуктивное мышление./ М. Вертгеймер - М., 1988.
3. Завалишина Д.Н. Практическое мышление: Спецификаи проблемы развития./Д.Н. Завалишина - М.: Институт психологии РАН, 2005.
4. Психологія: [підручник] / Ю.Л.Трофімов, .В.В.Рибалка та ін.;зред. Ю.Л.Трофімова. – К.: Либідь, 1999.-558 с.
5. Основы психологии: [Підручни]к / За заг. ред. О.В.Киричука, В.А.Роменця. [– 4-е вид. стереотип.] – К.: Либідь, 1999.- 632с.
6. М'ясоїд П.А. Загальна психологія. / М'ясоїд П.А. – К.: Вища школа, 2001.- 487 с.
7. Немов Р.С. Психология. [Кн.1 .] / Немов Р.С. – М.: Просвещение: ВЛАДОС, 1995. – 576 с.

ТЕМА 6. Уява особистості, як психічний процес

Мета: розкрити роль уявлення та уяви в житті та діяльності людини.

Основні поняття: Уява. Активна, пасивна уява. Мрія. Творчість. Аглютинація. Аналогія. Гіперболізація. Акцентування. Типізація.

Зміст:

1. Уява: сутність, різновиди, характеристика.
2. Уява та творчість Фантазія в художній творчості.
3. Поняття про уяву, її види і процеси. Зв'язок мислення та уяви.
4. Види уяви, характеристика. Прийоми створення образів уяви

5. Вправи, прийоми та техніки розвитку уяви
6. Індивідуальні особливості уяви особистості.
7. Розвиток уяви та творчості дітей.

Питання для самоконтролю:

1. Індивідуальний прояв уяви особистості.
2. Значення уяви у навчанні школярів.

Практична задача (рівень А):

1. Розкрийте специфічні риси уяви як психічного процесу.

Практична задача (рівень В):

1. Важлива роль у розвитку уяви дитини належить практичним діям та читанню літератури. Наведіть приклади практичної діяльності дитини та дитячої літератури, які будуть активізувати розвиток уяви та спонукати дитину до фантазування.

Практична задача (рівень С):

1. Використовуючи художню літературу, наведіть приклади та опишіть види уяви у дітей і визначте роль в розвитку фантазії дітей казки.

2. Література для конспектування.

1. Овчинникова Т.Н. Личность и воображение ребенка./ Т.Н. Овчинникова - Екатеринбург: Деловая книга, 2000,. - С. 15- 26.

3. Словникова робота

1. Уява, мимовільна уява, довільна уява, репродуктивна уява, творча уява, аглютинація, гіперболізація, типізація, мрія, фантазія, аналогія та алегорія.

4. Теми для наукових повідомлень та доповідей

1. Роль уяви у вивченні іноземної мови в молодшій школі.
2. Розвиток уяви в навчальному процесі.

5. Навчально-дослідне завдання.

Прочитайте та підготуйте доповідь за роботою Гальперина П.Я. О методах поэтапного формирования умственных действий. Хрестоматия по психологи. – М., 1977. – С. 97-101.

6. Лабораторний практикум.

Доберіть методики та дослідіть особливості уяви. (Волошина В.В., Долинська Л.В., Ставицька С.О., Темрук О.В. Загальна психологія: Практикум: Навч. Посіб. 4-те вид. – К.: Каравела, 2011. – С. 88. Отримані результати оформіть у лабораторну роботу.

1. ПРАКТИЧНІ ПИСЬМОВІ ЗАВДАННЯ 1. ПРАКТИЧНІ

Практична задача (рівень А):

1. Розкрийте специфічні риси уяви особистості..

Практична задача (рівень В):

2. Особливості розвитку та формуванню уяви дитини. Наведіть приклади практичної діяльності дитини, які будуть активізувати розвиток уяви..

Практична задача (рівень С):

3. Використовуючи художню літературу, наведіть приклади та опишіть види уяви дітей і визначте її роль в розвитку дитини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондаренко А.Ф. Основы психологии. [Учебник для студентов гуманитарных вузов] / А.Ф Бондаренко – К.: Освита України. – 2009. – С. 75 - 98

2. В.В.Рибалка та ін.;заред. Ю.Л.Трофімова. – К.: Либідь, 1999.-558 с.

3. Основы психологии: [Підручник] / За заг. ред. О.В.Киричука, В.А.Роменця. [– 4-е вид. стереотип.] – К.: Либідь, 1999.- 632с.

4. М'ясоїд П.А. Загальна психологія. / М'ясоїд П.А. – К.: Вища школа, 2001.- 487 с.

5. Немов Р.С. Психология. [Кн.1 .] / Немов Р.С. – М.: Просвещение: ВЛАДОС, 1995. – 576 с.

2. ЗАВДАННЯ ДЛЯ УСНОГО ВИКОНАННЯ В АУДИТОРІЇ :

1. Наведіть основні аргументи прихильників вродженого абу набутого характеру, людини.

2. Мистецтво та психологія. У чому конкретно може виражатися здібності художнього твору? Наведіть приклади. Чи може мистецтво бути антипсихологічним?

3. СЛОВНИКОВА РОБОТА

1.Психологічна задача: Вчителька початкових класів на вимогу Опікунської Ради склала характеристику на ученицю: «Катерина – черноока, невеселої вдачі, низька на зріст та з надмірною вагою дівчинка. Має 9 років. Школу майже не відвідує, хоча має інтерес до математики.На уроках поводить тихо, але неорганізовано. Завжди одягнена однаково. В класі друзів немає, оскільки замкнута в собі...»Проаналізуйте цей уривок та вкажіть які риси характеру притаманні дівчинці. А що не відноситься до рис характеру і чому?

4. ТЕМИ ДЛЯ НАУКОВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА ДОПОВІДЕЙ

1. Розвиток характеру особистості.

2. Методологія дослідження особливостей характеру в педагогічній діяльності

3. Педагогічна спостережливність та уважність.

5. ЛАБОРАТОРНИЙ ПРАКТИКУМ:

Психологічні дослідження: «Практикум по общей психологии для студентов педагогических вузов Учеб. пособие. — М.: Издательство "Институт практической психологи »,1996 г. Дослідіть стійкості уваги за допомогою коректурних таблиць Бурдона та рівнь концентрації уваги за допомогою тесту П'єрона-Рузера. Отримані результати оформіть відповідно до вимог.

ТЕМА 7. Увага особистості.

Мета: Дати студентам знання про сферу уваги людини, сформулювати уявлення про цей процес. Сформулювати поняття про фізіологічні підходи та розвиток уваги людини, розкрити значення уваги як психічної властивості особистості.

Основні поняття. увага, зовнішня увага, внутрішня увага, довільна увага, об'єм уваги, розподіл уваги, концентрація уваги, стійкість уваги, переключення.

Зміст.

1. Поняття про увагу, механізми і природу уваги як вищої психічної функції.
2. Види уваги, особливості, умови механізми, якості.
3. Значення уваги в житті та діяльності людини.
4. Вікові особливості та прийоми розвитку уваги особистості.
5. Специфічні риси, функції та властивості уваги.
6. Основні проблеми психології уваги. Тренованість та розвиток уваги.

Питання для самоконтролю:

1. Індивідуальний прояв уваги людини.
2. Механізми регуляції уваги особистості.
3. Значення уваги у навчанні школярів.

Завдання для індивідуальної роботи студентів.

Індивідуальна робота студентів передбачає:

- написання рефератів із проблематики курсу;
- виконання тестових контрольних завдань;
- опрацювання навчальної літератури та першоджерел;
- визначення основних понять термінологічного словника.

1. ПРАКТИЧНІ ПИСЬМОВІ ЗАВДАННЯ

Практична задача (рівень А):

1. Розкрийте специфічні риси уваги, як психічного процесу.

Практична задача (рівень В):

2. Важлива роль у розвитку уваги дитини належить практичним діям та читанню літератури. Наведіть приклади практичної діяльності дитини та дитячої літератури, які будуть активізувати розвиток уваги.

Практична задача (рівень С):

Використовуючи художню літературу, наведіть приклади та опишіть види уваги у дітей і визначте її роль в розвитку.

2. ЗАВДАННЯ ДЛЯ УСНОГО ВИКОНАННЯ В АУДИТОРІЇ :

1. Наведіть основні аргументи прихильників вродженого або набутого характеру, людини.

2. Мистецтво та психологія. У чому конкретно може виражатися здібності художнього твору? Наведіть приклади. Чи може мистецтво бути антипсихологічним?

3.СЛОВНИКОВА РОБОТА

1.Психологічна задача: Вчителька початкових класів на вимогу Опікунської Ради склала характеристику на ученицю: «Катерина – черноока, невеселої вдачі, низька на зріст та з надмірною вагою дівчинка. Має 9 років. Школу майже не відвідує, хоча має інтерес до математики. На уроках поводить тихо, але неорганізовано. Завжди одягнена однаково. В класі друзів немає, оскільки замкнута в собі....»Проаналізуйте цей уривок та вкажіть які риси характеру притаманні дівчинці. А що не відноситься до рис характеру і чому?

4. ТЕМИ ДЛЯ НАУКОВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА ДОПОВІДЕЙ

1. Розвиток характеру особистості.
2. Методологія дослідження особливостей характеру в педагогічній діяльності
3. Педагогічна спостережливість та уважність.

5. ЛАБОРАТОРНИЙ ПРАКТИКУМ:

Психологічні дослідження: «Практикум по общей психологии для студентов педагогических вузов Учеб. пособие. — М.: Издательство "Институт практической психологии »,1996 г. Дослідіть стійкості уваги за допомогою коректурних таблиць Бурдона та рівень концентрації уваги за допомогою тесту П'єрона-Рузера. Отримані результати оформіть відповідно до вимог.

ТЕМА 8. Індивідуально-психологічні особливості (Темперамент, характер, здібності).

Мета: Дати студентам знання про фізіологічні підходи в оцінці індивідуальних особливостей людини та розкрити зміст здібностей як психічних властивостей людини. Поглибити знання студентів про природу та сутність індивідуально- психологічних властивостей людини.

Основні поняття: Психічні властивості люди Темперамент. Тип ВНД. Сила, врівноваженість, рухливість нервових процесів. Холеричний тип темпераменту. Сангвінічний тип. Меланхолічний тип. Флегматичний тип. Роль темпераменту в діяльності людини. Характер. Структура характеру. Інтроверсія. Екстраверсія. Акцентуації характеру. Загальні здібності. Спеціальні здібності.

Зміст:

1. Поняття про темперамент: загальна характеристика та типи темпераменту.
2. Фізіологічні основи темпераменту людини. Роль темпераменту в діяльності людини.
3. Властивості характеру. Загальна характеристика, риси та формування структури характеру
4. Акцентуація рис характеру, характер та вчинки людини, психологічні типології характеру. Чинники, що впливають на формування

характеру.

5. Загальні та спеціальні здібності. Формування та компенсація здібностей. Рівні розвитку здібностей: обдарованість, талант, геніальність.

6. Загальна характеристика задатків та здібностей: структура, види та рівні розвитку здібностей.

Питання для самоконтролю:

1. Як формується індивідуальний прояв характеру людини.
2. Механізми формування та професійних здібностей особистості.
3. Особливості впливу темпераменту людини на продуктивність праці.

Завдання для індивідуальної роботи студентів.

Індивідуальна робота студентів передбачає:

- складання формалізованої схеми кожної теми;
- написання рефератів із проблематики курсу;
- виконання тестових контрольних завдань;
- опрацювання навчальної літератури та першоджерел;
- визначення основних понять теми та виписування їх із поясненням

у термінологічний словник.

1. ПРАКТИЧНІ ПИСЬМОВІ ЗАВДАННЯ

Практична задача (рівень А):

1. Розкрийте специфічні риси характеру особистості дитини та проаналізуйте їх.

Практична задача (рівень В):

2. Яка роль у розвитку характеру дитини належить практичним діям та читанню літератури. Наведіть приклади практичної діяльності дитини та дитячої літератури, які будуть активізувати розвиток особистості.

Практична задача (рівень С):

3. Використовуючи художню літературу, наведіть приклади та опишіть поведінку дітей і визначте її роль для розвитку особистості..

2. ЗАВДАННЯ ДЛЯ УСНОГО ВИКОНАННЯ В АУДИТОРІЇ :

1. Наведіть основні аргументи прихильників вродженого або набутого характеру, людини.

2. Мистецтво та психологія. У чому конкретно може виражатися здібності художнього твору? Наведіть приклади. Чи може мистецтво бути антипсихологічним?

3. СЛОВНИКОВА РОБОТА

1. Психологічна задача: Вчителька початкових класів на вимогу Опікунської Ради складала характеристику на ученицю: «Катерина – черноока, невеселої вдачі, низька на зріст та з надмірною вагою дівчинка. Має 9 років. Школу майже не відвідує, хоча має інтерес до математики. На уроках поводить тихо, але неорганізовано. Завжди одягнена однаково. В класі друзів немає, оскільки замкнута в собі...» Проаналізуйте цей уривок та вкажіть які риси характеру притаманні дівчинці. А що не відноситься до рис характеру і чому?

4. ТЕМИ ДЛЯ НАУКОВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА ДОПОВІДЕЙ

1. Розвиток характеру особистості.
2. Методологія дослідження особливостей характеру в педагогічній діяльності
3. Педагогічна спостережливність та уважність.

5. ЛАБОРАТОРНИЙ ПРАКТИКУМ:

Психологічні дослідження: «Практикум по общей психологии для студентов педагогических вузов Учеб. пособие. — М.: Издательство "Институт практической психологии », 1996 г. Дослідіть стійкості уваги за допомогою коректурних таблиць Бурдона та рівень концентрації уваги за допомогою тесту П'єрона-Рузера. Отримані результати оформіть відповідно до вимог.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ПОЗААУДИТОРНОГО ВИКОНАННЯ

1. ПРАКТИЧНІ ПИСЬМОВІ ЗАВДАННЯ

Практична задача (рівень А):

1. Розкрийте специфічні риси індивідуально-психологічні особливості особистості..
2. В психології існує думка, що фізіологічною основою є наявність у корі головного мозку стійкого осередку оптимального збудження, який негативно індукує суміжні ділянки. Хто її автор?

Практична задача (рівень В):

1. Проведіть спостереження за мовою телеведучих новин та визначте методики привертання уваги (мова, вирази, жести і т.д.) глядачів до ключевих моментів події. Поясніть ці факти. Проаналізуйте ефективність прийомів, які використовувались в прикладах.

Практична задача (рівень С):

- 1.«Запорукою геніальності – є здібності». Зазначте аргументи «за» і «проти». Дайте письмову обгрунтовану відповідь. Підготуйте есе на дану тему.
- 2.У чому виявляються головні функції характеру? Які чинники, на вашу думку, справляють найбільший вплив на розвиток характеру людини?

2. ЗАВДАННЯ ДЛЯ УСНОГО ВИКОНАННЯ В АУДИТОРІЇ :

1. Наведіть основні аргументи прихильників вродженого абу набутого характеру, людини.
2. Мистецтво та психологія. У чому конкретно може виражатися здібності художнього твору? Наведіть приклади. Чи може мистецтво бути антипсихологічним?

3. СЛОВНИКОВА РОБОТА

1.Психологічна задача: Вчителька початкових класів на вимогу Опікунської Ради склала характеристику на ученицю: «Катерина – черноока, невеселої вдачі, низька на зріст та з надмірною вагою дівчинка. Має 9 років. Школу майже не відвідує, хоча має інтерес до математики. На уроках поводить тихо, але неорганізовано. Завжди одягнена однаково. В класі

друзів немає, оскільки замкнута в собі...»Проаналізуйте цей уривок та вкажіть які риси характеру притаманні дівчинці. А що не відноситься до рис характеру і чому?

4. ТЕМИ ДЛЯ НАУКОВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА ДОПОВІДЕЙ

1. Розвиток характеру особистості.
2. Методологія дослідження особливостей характеру в педагогічній діяльності
3. Педагогічна спостережливність та уважність до особистості дитини.

5. ЛАБОРАТОРНИЙ ПРАКТИКУМ:

Психологічні дослідження: «Практикум по общей психологии для студентов педагогических вузов Учеб. пособие. — М.: Издательство "Институт практической психологии »,1996 г. Дослідіть стійкості уваги за допомогою коректурних таблиць Бурдона та рівнь концентрації уваги за допомогою тесту П'єрона-Рузера. Отримані результати оформіть відповідно до вимог.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белоусова Е.Д., Никанорова М.Ю. Синдром дефицита внимания (гиперактивности) // Российский вестник перинатологии и педиатрии. — 2000.—С. 75-86.
2. Бондаренко А.Ф. Основы психологии. [Учебник для студентов гуманитарных вузов] / А.Ф. Бондаренко— К.: Освіта України. — 2009. — С.108-116
3. Дормашев Ю.Б., Романов В.Я. Психология внимания./ Ю.Б. Дормашев, В.Я. Романов - М., 1995.
4. Немов Р. С. Психология. [Кн. 1.] / Немов Р. С. — М.: ВЛАДОС, 1997. — С. 424- 460.
5. Психология: [Підручник] / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; за ред. Ю. Л. Трофімова. [— 2-ге вид.] — К.: Либідь, 2000. — С. 337-364.

2.2. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО РОБОТИ ІЗ НАВЧАЛЬНОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ ТА ПЕРШОДЖЕРЕЛАМИ.

Знайомство з книгою, статтею, текстом починається з назви, заголовка. Осмислити їх — означає зробити перший крок до розуміння матеріалу, який належить прочитати. Заголовок актуалізує уявлення, що є у людини, з даної проблеми. Прочитавши його, студент зіставляє з ним відомі йому знання, вибудовує припущення про круг питань, що піднімаються в тесті.

Заголовки, залежно від їх функції, задуму автора бувають різними. Розпізнати зміст книги, статті по одній назві достатньо складне завдання. Цьому сприятиме звернення до змісту, анотації, які розташовуються, як правило, на зворотному боці титульного листа або в кінці книги.

Обдумування назви, зміст, анотації формує пізнавальний інтерес, загострює сприйняття тексту, настроює на певний рівень інтелектуальних труднощів, пов'язаних з пізнанням нового.

Основне смислове і емоційне навантаження тексту несуть ключові слова і фрази. Визначити їх – необхідна основа для розуміння учбового матеріалу. Ключовими є ті слова і пропозиції, які несуть основний смисловий і емоційний заряд тесту, розкривають його головну думку. Виділення ключових слів, фраз в тексті супроводжується активною розумовою роботою, оскільки виявляються взаємні зв'язки, залежності, причини слідства, встановлюється схожість і відмінність з вже відомим матеріалом, з'ясовується правдоподібність і реальність висловлюваних думок і фактів. Пошук власних відповідей на питання, задані самому собі в ході роботи з текстом, подальше їх порівняння з реальним змістом тексту виробляють навички і уміння самостійно аналізувати, узагальнювати, виділяти головне.

Розуміння головного може відбутися як результат логічних міркувань або одномоментно, як осяяння. Проте в процесі роздумів людина використовує деякі прийоми для виділення головній думці: дуже коротке формулювання суті тексту або його уривка; аналіз тексту з метою зрозуміти, де основна думка, а де приклади, що пояснюють її; відкидання непотрібної в даному випадку інформації.

Результати розумової роботи з текстом можуть бути закріплені в конспекту матеріалу, що вивчається. Конспект – це план, що перетворюється на короткий переказ, який містить тільки істотну інформацію. В даному випадку ми говоримо про конспект як результат певної обробки матеріалу, але є ще і сам процес створення конспекту – конспектування.

Конспектування – це така обробка матеріалу, яка приводить до його скорочення без істотних смислових втрат. Скорочення відбувається різними способами. Це може бути як відкидання слів, що містять другорядну інформацію, так і переклад тексту на свою мову, його переформулювання з попутним скороченням. Конспектування включає декілька етапів роботи: відбір з пропонованої інформації найістотнішої; переклад відібраної інформації своєю мовою з попутним скороченням; запис цього скороченого, "стислого" тексту.

Існують різні види конспекту. Плановий конспект. Напевно, правильніше за нього було б назвати планом-конспектом. При створенні такого конспекту спочатку пишеться план. Далі, у міру потреби, на окремі пункти плану "нарощується" текст. Це можуть бути цитати або вільно викладений текст. При цьому деякі пункти плану можуть не потребувати докладнішого освітлення, і тоді вони залишаються без пояснень. Такий конспект, як правило, використовується при підготовці до якого-небудь усного повідомлення. Він допомагає зрозуміти текст, що вивчається, і краще за нього запам'ятати. Проте, якщо пройде недовгий термін, відновити зміст матеріалу по такому конспекту може бути задоволене важко.

Текстуальний конспект. Цим конспектом є монтаж цитат. Тематичний конспект. Такий конспект є коротким викладом однієї теми, розкритої за декількома джерелами. Він може бути зв'язним і розчленованим на пункти плану; коротким і докладним. Крім того, в ньому можуть міститися цитати і схеми. Вільний конспект. Він включає і власні формулювання, і цитати. У ньому можуть бути зв'язні переходи або бути відсутніми. Це дійсно "вільний" конспект. На наш погляд, такий конспект є найбільш корисним, оскільки необхідність що-небудь сформулювати самому завжди вимагає глибшого проникнення в читаний текст і сприяє його запам'ятовуванню.

Також виділяють наступні види роботи із науковою літературою:

- анотування – короткий згорнутий виклад змісту прочитаного без втрати істотного сенсу.
- рецензування – написання короткого відгуку з виразом свого відношення щодо прочитаного.
- складання довідки – відомостей про що-небудь, отриманих після пошуків. Довідки бувають статистичні, біографічні, термінологічні, географічні і так далі
- складання формально-логічної моделі – словесно-схематичного зображення прочитаного.
- складання тематичного тезауруса – впорядкованого комплексу базових понять за розділом, темою.
- складання матриці ідей – порівняльних характеристик однорідних предметів, явищ в працях різних авторів.

2.3. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ОФОРМЛЕННЯ РЕФЕРАТИВНИХ РОБОТ

Для ефективнішого опрацювання та засвоєння матеріалу студентам рекомендується написання реферативних робіт за темами, що представлені у навчально-методичних рекомендаціях до курсу.

Реферативною роботою називається короткий виклад результатів вивчення наукової проблеми у письмовому вигляді. Написання реферативної роботи базується на основі вивчення відповідної теми та дослідження літературних першоджерел. Це творча робота, яка не повинна бути заснована на переписуванні текстів: матеріали такої роботи повинні містити результати аналізу й узагальнення вивченої літератури, всебічної і критичної оцінки різних точок зору, власні судження і висновки, зауваження і рекомендації.

Виконання реферативної роботи здійснюється студентом самостійно під науковим керівництвом викладача, при цьому аналізуються тенденції змін основних положень психологічної науки, її предмета, об'єкта, методів, основних положень, шкіл, напрямків і течій, які тим чи іншим чином

вплинули на розвиток знань про людину, її душі, психіки. Вивчення та відстеження даних тенденцій формує у студентів найбільш повне уявлення про психологію і її подальшому розвитку і перетворення. Виконання реферативної роботи можливо в такій послідовності:

- вивчення і системний аналіз основних проблем історії психології, визначення їх тимчасового аспекту і представників;
- вибір та узгодження теми реферативної роботи з викладачем;
- вивчення літературних джерел;
- складання плану роботи;
- написання реферативної роботи з відповідним аналізом наведених даних;
- складання списку використаних джерел наукової та навчальної літератури, першоджерел.

Структура реферату припускає наявність таких складових частин: титульний лист, план роботи, вступ, основний зміст, висновок, список літератури.

У вступі необхідно окреслити коло проблем, що розглядаються, сформулювати основні питання дослідження, розкрити значення й актуальність теми, її місце у досліджуваній дисципліні, визначити цілі та задачі роботи. За обсягом, вступ повинен складати 10–15 тексту роботи 1–1,5 сторінок).

Основний зміст роботи (основна частина) має точно відповідати змісту (плану). Даний розділ роботи розподіляється на розділи (параграфи), кожний з яких є закінченим структурним елементом і обов'язково має починатися завданням і закінчуватися висновком у відповідності до завдання та логічним переходом до іншого розділу (параграфу).

Немаловажне значення має стиль викладу, для якого повинна бути характерна наукова строгість. Варто уникати повторень, не допускати переходу до нової думки, доки попередня не одержала повного, закінченого виразу. Варто писати по-можливості короткими і зрозумілими реченнями. Рекомендується якнайменше робити посилань на себе, але якщо це необхідно, то вживати вираз у третій особі автор вважає, на думку автора, тощо. Не повинно бути надлишкових числових даних, цитат, діаграм, оскільки це відволікає від змісту та ускладнює його розуміння.

Цитати або запозичені думки, почерпнуті з літератури, повинні мати посилання на першоджерела. Вимогами передбачене оформлення посилань у квадратних дужках з вказівкою джерела.

У висновку робиться найважливіших положень, підводяться підсумки розкриття теми, формулюються висновки, пропозиції і рекомендації як теоретичного, так і практичного характеру. Висновок стисло викладає сутність тексту і не повинен містити цитат. Кількість висновків має дорівнювати кількості завдань. За обсягом дана частина роботи складає 5–10% основного тексту (до 1 сторінки).

Оформлення реферату здійснюється з урахуванням наступних вимог:

- обсяг реферативної роботи не більше 20-25 машинописних аркушів;
 - кожна сторінка має порядковий номер, а також розмір: 35 мм – зліва, 15 мм – праворуч, 20 мм – зверху і знизу листа (порядковий номер проставляється в правому верхньому куті аркуша);
 - робота повинна бути написана грамотно, розбірливим почерком або виконана машинописною, з відстанню між рядками 8-10 мм (1,5 інтервал, кегль 14, шриффт Times New Roman);
 - оформлення титульного аркуша – стандартне;
 - усі зазначені в змісті розділи і підрозділи повинні міститися в тексті роботи;
 - текст не слід перевантажувати цитатами і загальновідомими міркуваннями, що не відносяться до тематики виконаної роботи;
 - аналіз викладеного матеріалу в роботі повинен базуватися на основі отриманих знань по досліджуваному предмету (допускається в ув'язненні та індивідуальне ставлення, думка);
 - текст повинен містити посилання на літературні й інші джерела, вказані в списку використаних джерел наукової та навчальної літератури;
 - Список літературних та інших джерел оформлюється згідно вимогам.
- Реферативна робота – це наукова праця малої форми. Нею не варто зневажати, оскільки вона є підготовкою до написання більш складних видів роботи: робіт (курскових та дипломних), сприяє формуванню і зміцненню навичок науково-дослідної діяльності, уміння самостійно міркувати, дискутувати, критично аналізувати і робити висновки.

Обсяг реферату має становити від 8 до 12 сторінок формату А-4.

У рефератах, статтях та наукових повідомленнях використовуються цитати, досить різноманітні за призначенням (ілюстрація якого-небудь аргументу, ствердження, положення, уточнення значення сенсу тексту, звернення до авторитетної думки, спростування тези чи висновку тощо). Використовуючи цитати, необхідно дотримуватися певних вимог. Зокрема:

- цитата на початку речення повинна починатися із прописної літери, навіть якщо перше цитоване слово в джерелі надруковане з рядкової.
- якщо цитата наводиться не дослівно, пропуски позначаються купюрами.
- якщо в тексті цитати, виділеної лапками, наведено слова також у лапках, то лапки одної форми поруч двічі не ставляться.
- якщо цитата є самостійним реченням й наприкінці стоять три крапки, питальний або знак оклику, то після лапок знак не ставиться.

Загальні вимоги до реферату: точність й об'єктивність у передачі інформації з літературного джерела, основної думки автора; повнота розкриття теми реферату; доступність й ясність викладення матеріалу; можливість скласти уявлення: а) про думку автора першоджерела щодо аналізованого питання; б) про думку автора реферату з цього самого питання.

Отже, реферат повинен містити й концепцію авторів літературних джерел і концепцію автора реферату.

Структура реферата:

План

1. Вступ. Обґрунтування теми (актуальність, теоретична й практична значущість). Мета й завдання роботи.
2. Огляд літературних джерел з аналізом і критичною оцінкою автора реферату (позитивні сторони й спірні погляди авторів аналізованих джерел).
3. Формулювання власного погляду на розглянуту проблему.
4. Висновки.
5. Література.

Реферат може містити додатки у вигляді анкет, схем, діаграм тощо. На розсуд автора в рефераті можуть бути розроблені окремі тематичні розділи, параграфи тощо, у яких аналізується відповідна література. Наразі кожний розділ має містити висновки та бути логічно пов'язаним із наступним розділом. Загальні висновки наприкінці реферату є сумою висновків окремих розділів. Список літератури, за якою підготовлено реферат, має істотне значення, оскільки відбиває ступінь розробленості теми в літературі.

Список літератури складають за одним із трьох принципів: 1) за алфавітом авторів або назв статей; 2) у хронологічному порядку; 3) у порядку цитування джерел. Загальні правила бібліографічного опису передбачають необхідний мінімум відомостей, що дозволяє безпомилково відшукати книгу або статтю. Обов'язковими елементами опису є: прізвище автора, заголовок, підзаголовні дані, вихідні дані (місце видання, найменування друкарні, рік видання, сторінки).

Скласти анкету

1. Скласти анкету/опитувальник за самостійно обраною проблемою. (Обрані проблеми не мають повторюватись). Провести анкетування/опитування за розробленою анкетою декількох осіб та проаналізувати отримані результати.

Хід роботи:

1. Розкрити зміст та особливості анкетування/опитування як методу психологічного дослідження в роботі вчителя.
2. Опис ситуації анкетування, постановка задачі і висунення гіпотези.
3. Опис результаті анкетування. Можливості та обмеження анкетування.

Завдання будується як дослідження, яке самостійно розроблено студентами з використанням методу анкетування. Вибір проблеми, постановка завдання, гіпотеза, вибір об'єкта дослідження, спосіб проведення анкетування та обробка результатів також обираються студентами самостійно.

Завдання науково-дослідної роботи:

1. Самостійна розробка проблеми психологічного дослідження з використанням методу анкетування.
2. Розробка програми анкетування.
3. Організація і проведення анкетування.
4. Обробка і опис результатів анкетування.

Оформлення звіту:

1. Звіт оформляється відповідно до вимог, які висуваються до звітної документації

2.4. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО РОБОТИ ІЗ НАВЧАЛЬНОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ ТА ПЕРШОДЖЕРЕЛАМИ

Знайомство з книгою, статтею, текстом починається з назви, заголовка. Осмислити їх – означає зробити перший крок до розуміння матеріалу, який належить прочитати. Заголовок актуалізує уявлення, що є у людини, з даної проблеми. Прочитавши його, студент зіставляє з ним відомі йому знання, вибудовує припущення про круг питань, що піднімаються в тесті.

Заголовки, залежно від їх функції, задуму автора бувають різними. Розпізнати зміст книги, статті по одній назві достатньо складне завдання. Цьому сприятиме звернення до змісту, анотації, які розташовуються, як правило, на зворотному боці титульного листа або в кінці книги.

Обдумування назви, зміст, анотації формує пізнавальний інтерес, загострює сприйняття тексту, настроює на певний рівень інтелектуальних труднощів, пов'язаних з пізнанням нового.

Основне смислове і емоційне навантаження тексту несуть ключові слова і фрази. Визначити їх – необхідна основа для розуміння учбового матеріалу. Ключовими є ті слова і пропозиції, які несуть основний смисловий і емоційний заряд тесту, розкривають його головну думку. Виділення ключових слів, фраз в тексті супроводжується активною розумовою роботою, оскільки виявляються взаємні зв'язки, залежності, причини слідства, встановлюється схожість і відмінність з вже відомим матеріалом, з'ясовується правдоподібність і реальність висловлюваних думок і фактів. Пошук власних відповідей на питання, задані самому собі в ході роботи з текстом, подальше їх порівняння з реальним змістом тексту виробляють навички і уміння самостійно аналізувати, узагальнювати, виділяти головне.

Розуміння головного може відбутися як результат логічних міркувань або одномоментно, як осяяння. Проте в процесі роздумів людина використовує деякі прийоми для виділення головній думці: дуже коротке формулювання суті тексту або його уривка; аналіз тексту з метою зрозуміти,

де основна думка, а де приклади, що пояснюють її; відкидання непотрібної в даному випадку інформації.

Результати розумової роботи з текстом можуть бути закріплені в конспекту матеріалу, що вивчається. Конспект – це план, що перетворюється на короткий переказ, який містить тільки істотну інформацію. В даному випадку ми говоримо про конспект як результат певної обробки матеріалу, але є ще і сам процес створення конспекту – конспектування.

Конспектування – це така обробка матеріалу, яка приводить до його скорочення без істотних смислових втрат. Скорочення відбувається різними способами. Це може бути як відкидання слів, що містять другорядну інформацію, так і переклад тексту на свою мову, його переформулювання з попутним скороченням. Конспектування включає декілька етапів роботи: відбір з пропонованої інформації найістотнішої; переклад відібраної інформації своєю мовою з попутним скороченням; запис цього скороченого, "стислового" тексту.

Існують різні види конспекту. Плановий конспект. Напевно, правильніше за нього було б назвати планом-конспектом. При створенні такого конспекту спочатку пишеться план. Далі, у міру потреби, на окремі пункти плану "нарощується" текст. Це можуть бути цитати або вільно викладений текст. При цьому деякі пункти плану можуть не потребувати докладнішого освітлення, і тоді вони залишаються без пояснень. Такий конспект, як правило, використовується при підготовці до якого-небудь усного повідомлення. Він допомагає зрозуміти текст, що вивчається, і краще за нього запам'ятати. Проте, якщо пройде недовгий термін, відновити зміст матеріалу по такому конспекту може бути задоволене важко.

Текстуальний конспект. Цим конспектом є монтаж цитат. Тематичний конспект. Такий конспект є коротким викладом однієї теми, розкритої за декількома джерелами. Він може бути зв'язним і розчленованим на пункти плану; коротким і докладним. Крім того, в нім можуть міститися цитати і схеми. Вільний конспект. Він включає і власні формулювання, і цитати. У нім можуть бути зв'язні переходи або бути відсутнім. Це дійсно "вільний" конспект. На наш погляд, такий конспект є найбільш корисним, оскільки необхідність що-небудь сформулювати самому завжди вимагає глибшого проникнення в читаний текст і сприяє його запам'ятовуванню.

Також виділяють наступні види роботи із науковою літературою:

– анотування – короткий згорнутий виклад змісту прочитаного без втрати істотного сенсу.

– рецензування – написання короткого відгуку з виразом свого відношення щодо прочитаного.

– складання довідки – відомостей про що-небудь, отриманих після пошуків. Довідки бувають статистичні, біографічні, термінологічні, географічні і так далі

– складання формально-логічної моделі – словесно-схематичного зображення прочитаного.

– складання тематичного тезауруса – впорядкованого комплексу базових понять за розділом, темою.

– складання матриці ідей – порівняльних характеристик однорідних предметів, явищ в працях різних авторів.

2.5. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ОФОРМЛЕННЯ РЕФЕРАТИВНИХ РОБОТ

Для ефективнішого опрацювання та засвоєння матеріалу студентам рекомендується написання реферативних робіт за темами, що представлені у навчально-методичних рекомендаціях до курсу.

Реферативною роботою називається короткий виклад результатів вивчення наукової проблеми у письмовому вигляді. Написання реферативної роботи базується на основі вивчення відповідної теми та дослідження літературних першоджерел. Це творча робота, яка не повинна бути заснована на переписуванні текстів: матеріали такої роботи повинні містити результати аналізу й узагальнення вивченої літератури, всебічної і критичної оцінки різних точок зору, власні судження і висновки, зауваження і рекомендації.

Виконання реферативної роботи здійснюється студентом самостійно під науковим керівництвом викладача, при цьому аналізуються тенденції змін основних положень психологічної науки, її предмета, об'єкта, методів, основних положень, шкіл, напрямків і течій, які тим чи іншим чином вплинули на розвиток знань про людину, її душі, психіки. Вивчення та відстеження даних тенденцій формує у студентів найбільш повне уявлення про психологію і її подальшому розвитку і перетворення. Виконання реферативної роботи можливо в такій послідовності:

– вивчення і системний аналіз основних проблем історії психології, визначення їх тимчасового аспекту і представників;

– вибір та узгодження теми реферативної роботи з викладачем;

– вивчення літературних джерел;

– складання плану роботи;

– написання реферативної роботи з відповідним аналізом наведених даних;

– складання списку використаних джерел наукової та навчальної літератури, першоджерел.

Структура реферату припускає наявність таких складових частин: титульний лист, план роботи, вступ, основний зміст, висновок, список літератури.

У вступі необхідно окреслити коло проблем, що розглядаються, сформулювати основні питання дослідження, розкрити значення й актуальність теми, її місце у досліджуваній дисципліні, визначити цілі та

задачі роботи. За обсягом, вступ повинен складати 10–15 тексту роботи 1–1,5 сторінок).

Основний зміст роботи (основна частина) має точно відповідати змісту (плану). Даний розділ роботи розподіляється на розділи (параграфи), кожний з яких є закінченим структурним елементом і обов'язково має починатися завданням і закінчуватися висновком у відповідності до завдання та логічним переходом до іншого розділу (параграфу).

Немаловажне значення має стиль викладу, для якого повинна бути характерна наукова строгість. Варто уникати повторень, не допускати переходу до нової думки, доки попередня не одержала повного, закінченого виразу. Варто писати по-можливості короткими і зрозумілими реченнями. Рекомендується якнайменше робити посилань на себе, але якщо це необхідно, то вживати вираз у третій особі автор вважає, на думку автора, тощо. Не повинно бути надлишкових числових даних, цитат, діаграм, оскільки це відволікає від змісту та ускладнює його розуміння.

Цитати або запозичені думки, почерпнуті з літератури, повинні мати посилання на першоджерела. Вимогами передбачене оформлення посилань у квадратних дужках з вказівкою джерела.

У висновку робиться найважливіших положень, підводяться підсумки розкриття теми, формулюються висновки, пропозиції і рекомендації як теоретичного, так і практичного характеру. Висновок стисло викладає сутність тексту і не повинен містити цитат. Кількість висновків має дорівнювати кількості завдань. За обсягом дана частина роботи складає 5–10% основного тексту (до 1 сторінки).

Оформлення реферату здійснюється з урахуванням наступних вимог:

- обсяг реферативної роботи не більше 20-25 машинописних аркушів;
- кожна сторінка має порядковий номер, а також розмір: 35 мм – зліва, 15 мм – праворуч, 20 мм – зверху і знизу листа (порядковий номер проставляється в правому верхньому куті аркуша);
- робота повинна бути написана грамотно, розбірливим почерком або виконана машинописною, з відстанню між рядками 8-10 мм (1,5 інтервал, кегль 14, шрифт Times New Roman);
- оформлення титульного аркуша – стандартне;
- усі зазначені в змісті розділи і підрозділи повинні міститися в тексті роботи;
- текст не слід перевантажувати цитатами і загальновідомими міркуваннями, що не відносяться до тематики виконаної роботи;
- аналіз викладеного матеріалу в роботі повинен базуватися на основі отриманих знань по досліджуваному предмету (допускається в ув'язненні та індивідуальне ставлення, думка);
- текст повинен містити посилання на літературні й інші джерела, вказані в списку використаних джерел наукової та навчальної літератури;
- Список літературних та інших джерел оформлюється згідно вимогам.

Реферативна робота – це наукова праця малої форми. Нею не варто зневажати, оскільки вона є підготовкою до написання більш складних видів роботи (курсівих, дипломних тощо), сприяє формуванню і зміцненню навичок науково-дослідної діяльності, уміння самостійно міркувати, дискутувати, критично аналізувати і робити аргументовані висновки. Обсяг реферату має становити від 8 до 12 сторінок формату А-4.

Цитування

У рефератах, статтях та наукових повідомленнях використовуються цитати, досить різноманітні за призначенням (ілюстрація якого-небудь аргументу, ствердження, положення, уточнення значення сенсу тексту, звернення до авторитетної думки, спростування тези чи висновку тощо). Використовуючи цитати, необхідно дотримуватися певних вимог. Зокрема:

- цитата на початку речення повинна починатися із прописної літери, навіть якщо перше цитоване слово в джерелі надруковане з рядкової.
- якщо цитата наводиться не дослівно, пропуски позначаються купюрами.
- якщо в тексті цитати, виділеної лапками, наведено слова також у лапках, то лапки одної форми поруч двічі не ставляться.
- якщо цитата є самостійним реченням й наприкінці стоять три крапки, питальний або знак оклику, то після лапок знак не ставиться.

Загальні вимоги до реферату: точність й об'єктивність у передачі інформації з літературного джерела, основної думки автора; повнота розкриття теми реферату; доступність й ясність викладення матеріалу; можливість скласти уявлення: а) про думку автора першоджерела щодо аналізованого питання; б) про думку автора реферату з цього самого питання.

Отже, реферат повинен містити й концепцію авторів літературних джерел і концепцію автора реферату.

Завдання науково-дослідної роботи:

1. Самостійна розробка проблеми психологічного дослідження з використанням методу анкетування.
2. Розробка програми анкетування.
3. Організація і проведення анкетування.
4. Обробка і опис результатів анкетування.

2.6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ

Контроль, оцінювання теоретичних знань та практичних вмінь студентів протягом навчального семестру та на практичних заняттях, усних відповідей, виконання тестових завдань; за результатами якості виконання самостійної роботи. По закінченні вивчення навчального матеріалу студенти складають залік.

КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ:

- а) під час практичних занять:
 - опитування або тестування знань студентів з теоретичного матеріалу;
 - обговорення матеріалів доповідей із поставленого проблемного питання, проведення дискусій, підведення резюме з цього питання;
- б) за результатами виконання завдань самостійного опрацювання:
 - оцінка формалізованих схем до кожної теми (оцінювання – 10 балів);
 - оцінка матеріалів рефератів (оцінювання – 7 балів);
 - оцінка роботи із науковою літературою та першоджерелами (оцінювання – 7 балів);
 - оцінка роботи із поняттями у тематичному словнику (оцінювання – 7 балів);
 - оцінка тестових контрольних завдань (оцінювання – 7 балів).

Максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів у процесі практичного заняття виставляється за такими критеріями:

- під час опитувань – за повну і ґрунтовну відповідь на задане запитання з теми заняття; .
- у процесі обговорення матеріалів доповідей із поставленого проблемного питання – за знання теоретичних основ проблеми, порушеної в завданні; за володіння методами методологічного аналізу; за підведення резюме з цього питання.

Максимальна кількість балів під час оцінюванні знань студентів у процесі написання тестових контрольних робіт виставляється за всі правильні відповіді.

Максимальна кількість балів під час оцінюванні рефератів та презентацій за визначеними темами виставляється відповідно до критеріїв:

- за повноту та використання сучасних концепцій і джерел інформації (крім лекційного конспекту має бути ще не менше трьох джерел інформації):
- за оформлення роботи згідно з вимогами і наявність посилань на літературні джерела;
- за змістовність висновків;
- за глибокі знання навчального матеріалу, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах.

У наслідок невиконання окремих критеріїв із тієї чи іншої форми контролю знань кількість балів, яка виставляється студентові, може бути знижена:

- за неповну відповідь – 0,5 бала;
- за кожну неправильну відповідь – 0,5 бала;
- за невчасне виконання індивідуальної роботи – 0,5 бала;
- за недостовірність поданої інформації – 0,5 бала;
- за недостатнє розкриття теми – 0,5 бала;
- за відсутність посилань на літературні джерела – 0,5 бала.

Результати поточного контролю знань студентів (кількість отриманих балів) обов'язково доводяться викладачем у кінці кожного заняття до відома

всіх студентів і проставляються в «Журналі обліку поточної успішності та відвідування занять студентів»). Кількість балів за результатами оцінювання під час заняття записуються в стовпчик, у якому відмічається присутність студентів на занятті; кількість балів за результатами самостійної роботи (за виконання домашніх чи індивідуальних завдань) – у стовпчику поряд.

2.7. ВИМОГИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Підсумковий контроль залік / екзамен виявлюють ступень відповідності знань та умінь студента в галузі загальної психології відповідно до лимог Державного освітнього стандарту вищої професійної освіти.

Підготовку слід здійснювати за питаннями, які вивчались та увійдуть до екзаменаційного білету. Слід звернути увагу, що питання згруповані у блоки, які розкривають зміст змістовних модулів дисципліни. У процесі підготовки студентам корисно буде скласти розширений план відповіді по кожному питанню. У разі виникнення труднощів при підготовці до підсумкового контролю слід звернутись за консультацією до викладача за відповідними роз'ясненнями. Відповіді на питання екзаменаційних білетів мають продемонструвати, що студент розуміє специфіку предмету психології, її відношення до суміжних дисциплін, знає історію становлення та розвитку психології; має уявлення про філо- і онтогенез людської психіки, соціогенез свідомості; має уявлення про природу та функції психіки та свідомості в життєдіяльності людини; розуміти природу діяльності людини та її будову, закономірності формування та функціонування її мотиваційної сфери; має глибокі уявлення про особистість та індивідуальність, структуру особистості та її рушійні сили розвитку; знає закономірності пізнавальної діяльності людини, особливості функціонування когнітивних і регулятивних психічних процесів, розуміє мозкові механізми вищих психічних функцій; знає закономірності спілкування людей, впливу і взаємодії, міжособистісні та міжгрупові відносини, формування великих та малих соціальних груп.

Матеріал з питання слід викладати структуровано та логічно. За своєю формою відповідь має бути чіткою та впевненою. Необхідно слідкувати за культурою мови, не допускати помилок у вимові спеціальних термінів, імен та прізвищ відомих учених, правильно називати літературні джерела, дати подій в історії розвитку психологічної науки.

2.8. КРИТЕРІЇ ПЕРЕВЕДЕННЯ БАЛІВ У ДЕРЖАВНУ ОЦІНКУ

Фактична кількість балів, отримана студентом за результатами поточного контролю та підсумками контрольного заходу, переводиться в державну оцінку за такими критеріями: А – оцінка «відмінно» (90-100 балів) виставляється за глибокі знання навчального матеріалу, наявного в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, уміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку й розвитку, чітко, лаконічно, логічно послідовно в доповідати на поставлені питання, уміння застосовувати теоретичні положення під час виконання практичних завдань;

BC – оцінка «добре» (89-75 балів) виставляється за міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення під час виконання практичних завдань, які, однак, містять певні (несуттєві) неточності:

OE – оцінка «задовільно» (60-74 балів) виставляється за посередні знання навчальною матеріалу, недостатньо аргументовані відповіді, слабке застосування теоретичних положень під час виконання практичних завдань:

PX – оцінка «незадовільно» з можливістю повторного складання екзамену (26-59 балів) виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння застосувати теоретичні положення під час виконання практичних завдань;

P – оцінка «незадовільно» з обов'язковим повторним вивченням модуля (навчальної дисципліни) (0-25 балів) виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння орієнтуватися під час виконання практичних завдань, незнання основних фундаментальних положень.

Сумарна підсумкова оцінка, яку студент може отримати за результатами семестрового контролю, складається з кількості балів, отриманих за результатами поточного контролю знань під час семестру, та кількості балів, отриманих під час контрольного заходу. Результати підсумкових заходів оцінюються за 100-бальною шкалою з подальшою трансформацією в державну оцінку відповідно до шкали оцінювання (національної та ЕСТЯ).

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За 100-бальною шкалою	За державною (національною) шкалою	За шкалою ECST
90 – 100 балів	відмінно	A
89 – 75 балів	добре	BC
60 – 74 балів	задовільно	DE
26 – 59 балів	незадовільно (повторне складання заліку)	FX
0 – 25 балів	незадовільно (повторне вивчення дисципліни)	F

2.9. ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

- а) під час практичних занять:
- опитування або тестування знань студентів з теоретичного матеріалу;
 - обговорення матеріалів доповідей із поставленого проблемного питання, проведення дискусій, підведення резюме з цього питання;
- б) за результатами виконання завдань самостійного опрацювання:
- оцінка формалізованих схем до кожної теми (оцінювання – 10 балів);
 - оцінка матеріалів рефератів (оцінювання – 7 балів);
 - оцінка роботи із науковою літературою та першоджерелами (оцінювання – 7 балів);
 - оцінка роботи із поняттями у тематичному словнику (оцінювання – 7 балів);
 - оцінка тестових контрольних завдань (оцінювання – 7 балів).

Максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів у процесі практичного заняття виставляється за такими критеріями:

- під час опитувань – за повну і ґрунтовну відповідь на задане запитання з теми заняття; .
- у процесі обговорення матеріалів доповідей із поставленого проблемного питання – за знання теоретичних основ проблеми, порушеної в завданні; за володіння методами методологічного аналізу; за підведення резюме з цього питання.

Максимальна кількість балів під час оцінюванні знань студентів у процесі написання тестових контрольних робіт виставляється за всі правильні відповіді.

Максимальна кількість балів під час оцінюванні рефератів та презентацій за визначеними темами виставляється відповідно до критеріїв:

- за повноту та використання сучасних концепцій і джерел інформації (крім лекційного конспекту має бути ще не менше трьох джерел інформації):
- за оформлення роботи згідно з вимогами і наявність посилань на літературні джерела;
- за змістовність висновків;
- за глибокі знання навчального матеріалу, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах.

У наслідок невиконання окремих критеріїв із тієї чи іншої форми контролю знань кількість балів, яка виставляється студентові, може бути знижена:

- за неповну відповідь – 0,5 бала;
- за кожную неправильну відповідь – 0,5 бала;
- за невчасне виконання індивідуальної роботи – 0,5 бала;
- за недостовірність поданої інформації – 0,5 бала;
- за недостатнє розкриття теми – 0,5 бала;
- за відсутність посилань на літературні джерела – 0,5 бала.

Результати поточного контролю знань студентів (кількість отриманих балів) обов'язково доводяться викладачем у кінці кожного заняття до відома всіх студентів і проставляються в «Журналі обліку поточної успішності та відвідування занять студентів»). Кількість балів за результатами оцінювання під час заняття записуються в стовпчик, у якому відмічається присутність студентів на занятті; кількість балів за результатами самостійної роботи (за виконання домашніх чи індивідуальних завдань) – у стовпчику поряд.

2.10. ВИМОГИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Підсумковий контроль залік / екзамен виявляють ступень відповідності знань та умінь студента в галузі загальної психології відповідно до лимог Державного освітнього стандарту вищої професійної освіти.

Підготовку слід здійснювати за питаннями, які вивчались та увійдуть до екзаменаційного білету. Слід звернути увагу, що питання згруповані у блоки, які розкривають зміст змістовних модулів дисципліни. У процесі підготовки студентам корисно буде скласти розширений план відповіді по кожному питанню. У разі виникнення труднощів при підготовці до підсумкового контролю слід звернутись за консультацією до викладача за відповідними роз'ясненнями. Відповіді на питання екзаменаційних білетів мають продемонструвати, що студент розуміє специфіку предмету психології, її відношення до суміжних дисциплін, знає історію становлення та розвитку психології; має уявлення про філо- і онтогенез людської психіки, соціогенез свідомості; має уявлення про природу та функції психіки та свідомості в життєдіяльності людини; розуміти природу діяльності людини та її будову, закономірності формування та функціонування її мотиваційної сфери; має глибокі уявлення про особистість та індивідуальність, структуру особистості та її рушійні сили розвитку; знає закономірності пізнавальної діяльності людини, особливості функціонування когнітивних і регулятивних психічних процесів, розуміє мозкові механізми вищих психічних функцій; знає закономірності спілкування людей, впливу і взаємодії, міжособистісні та міжгрупові відносини, формування великих та малих соціальних груп.

Матеріал з питання слід викладати структуровано та логічно. За своєю формою відповідь має бути чіткою та впевненою. Необхідно слідкувати за культурою мови, не допускати помилок у вимові спеціальних термінів, імен та прізвищ відомих учених, правильно називати літературні джерела, дати подій в історії розвитку психологічної науки.

ПИТАННЯ НА ІСПИТ З ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ.

1. Предмет , задачі та методи загальної психології. Методологічні основи психології .

2. Поняття про розвиток. Еволюція психіки у тваринному світі. Інстинкт та

навчання в поведженні тварин. "Інтелектуальна" поведінка тварин.

3. Поняття про діяльність людини. Принцип єдності свідомості та діяльності.

4. Основні види діяльності та їх характеристика.

5. Аналіз структури діяльності та її характеристика.

6. Зовнішня та внутрішня діяльність та їх взаємозв'язок.. Інтеріоризація та екстеріоризація.

7. Учбова діяльність та її організація.

8. Характеристика дитячої гри.

9. Трудова діяльність та її характеристика.

Поняття про особистість. Індивід, особистість, індивідуальність та суб'єкт діяльності.

11. Різні підходи до розвитку особистості. Біологічне та соціальне у розвитку особистості.

12. Характеристика факторів розвитку особистості в онтогенезі.

13. Рушійні сили, психологічні механізми й умови розвитку особистості

в роботах вітчизняних та закордонних психологів.

14. Проблема активності особистості у психології.

15. Структура особистості та її характеристика.

16. Характеристика та класифікація потреб у сучасній психології.

17. Мотиви особистості та їх характеристика. Розвиток мотивів.

18. Структура, функції мотивів та їх класифікація.

Свідомі мотиви та несвідомі мотиви та їх характеристика.

20. Мотивація як прояв потреб особистості та її розвиток .

21. Самосвідомість особистості , структура та розвиток..

22. Самооцінка та рівень намагань особистості. Саморегуляція та локус контролю.

23. Феномен суб'єктності особистості та процес її розвитку.

24. Розвиток особистості дитини в умовах материнської депривації.

25. Відчуття як джерело пізнання. та теорії відчуттів.

26. Види відчуттів та їх характеристика.

27. Фізіологічні основи відчуттів та їх вимір.

28. Поняття про темперамент та його типи. Фізіологічні основи темпераменту.

29. Сприйняття як активний процес. Фізіологічні основи сприйняття.

30. Основні особливості сприйняття. Ілюзії..

31. Поняття про увагу та її характеристика.
32. Фізіологічні механізми уваги. Види та властивості уваги..
33. Поняття про пам'ять та її характеристика.
34. Види пам'яті та їх особливості.
35. Загальна характеристика процесів пам'яті та умови продуктивності осмисленого запам'ятовування. Розвиток продуктивності запам'ятовування.
36. Форми мислення та їх характеристика.
37. Мисливневі операції та їх характеристика.
38. Види мислення та їх характеристика.. Розвиток мислення в онтогенезі.
39. Поняття про уяву. Репродуктивна та творча уява.
40. Види уяви та їх характеристика.
41. Засоби створення образів фантазії.
42. Фізіологічні основи емоційних станів.
43. Вплив емоційних станів на діяльність особистості та керування її емоціями.
44. Почуття та емоції. Функції почуттів. Роль почуттів у формуванні особистості.
45. Розвиток почуттів в онтогенезі. Виховання почуттів.
46. Поняття про волю. Вольові якості особистості та їх формування.
47. Поняття про характер та його формування. Фізіологічні основи характеру.
48. Поняття про здібності та їх види. Задатки та розвиток здібностей

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асеев В. Г. Структурные особенности мотивационной системы личности / В. Г. Асеев // Психологические проблемы социальной регуляции поведения / под ред. Е. В. Шороховой, М. И. Бобневой. — М : Наука, 1976. — С. 186—187.
2. Асеев В.Г. Мотивация поведения и формирование личности / В.Г.Асеев. — М. : Мысль, 1976. — 158 с.
3. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание / Р. Бернс. — М.: Прогресс, 1986. — 420 с.
4. Бодалев А.А. Психология общения / А.А.Бодалев. — М. : Издательство “Институт практической психологии”, Воронеж : НПО “МОДЭК”, 1996.—256с.
5. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. — М. : Просвещение, 1968. — 464 с.
6. Божович Л. И. Этапы формирования личности в онтогенезе / Л. И. Божович // Вопросы психологии. — 1979. — № 2. — С. 57—61.
7. Бурлачук Л.Ф. Словарь-справочник по психодиагностике / Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М.. — СПб. : Питер, 2000. — 528 с.
8. Вайсман Р. С. К проблеме развития мотивов и потребностей человека в онтогенезе / Р. С. Вайсман // Вопросы психологии. — 1973. — № 4. — С. 30—39.
9. Вилюнас В. К. Психологические механизмы мотивации человека / В.К. Вилюнас. — М. : Изд-во МГУ, 1990. — 288 с.
10. Гальперин П. Я. Введение в психологию: Учебное пособие для студентов вузов / П. Я. Гальперин. — М.: Книжный дом “Университет”, 1999. —322с.
11. Гальперин П. Я. Лекции по психологии: Учебное пособие для студентов вузов / П. Я. Гальперин.— М.: Книжный дом “Университет”, Высшая школа, 2002 - 400 с.
12. Давыдов В. В. Теория Л. С. Выготского и деятельностный подход в психологии / В. В. Давыдов, Л. А. Радзиховский // Вопросы психологии. — 1981. — № 1. — С. 67—80.
13. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения : Опыт теоретического и экспериментального психологического исследования / В.В.Давыдов. — М. : Педагогика, 1986. — 240 с. — (Труды д.чл. и чл.-кор. АПН СССР).

14. Джеймс У. Психология / У.Джеймс / Под. ред. Л.А.Петровской. — М. : Педагогика, 1991. — 368 с. — (“Классики мировой психологии”).
15. Дусавицький О.К. Діагностика розвитку особистості молодшого школяра : навч.-метод. посібник для психологів-практиків та вчителів / О.К.Дусавицький, М.В.Розен (Удовенко). — Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. — 216 с.
16. Елфимова Н. В. Пути исследования мотивации в когнитивной психологии : сравнительный анализ / Н. В. Елфимова // Вопросы психологии. — 1985. — № 5. — С. 162—168.
17. Занюк С.С. Психологія мотивації : Навч. посібник / С.С. Занюк. — К. : Либідь, 2002. — 304 с.
18. Зимняя И.А. Педагогическая психология / И.А.Зимняя. — Ростов на Дону: Феникс, 1997. — 480 с.
19. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. — СПб. : Питер, 2000. — 512 с. : ил. — (Серия “Мастера психологии”).
20. Имедадзе И. В. К проблеме побуждения деятельности / И. В. Имедадзе // Вопросы психологии. — 1985. — № 5. — С. 124 — 131.
21. Ковалев А.Г. Психология личности / А.Г.Ковалев. — Изд. 3—е, перераб. и доп. — М. : Просвещение, 1969. — 391 с.
22. Ковалев В. И. К проблеме мотивов / В. И. Ковалев // Психологический журнал. — 1981. — Т. 2, № 1. — С. 29—43.
23. Ковалев В. И. Мотивы, поведение и деятельность / В. И. Ковалев. — М. : Наука, 1988. — 181 с.
24. Костюк Г. С. Избранные психологические труды / Г. С. Костюк. — М. : Педагогика, 1988. — 304 с.
25. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк / за ред. Л. М. Проколієнко. — К. : Рад. шк., 1989. — 608 с.
26. Кузнецов М.А. Мотивація людини: основні форми та закономірності функціонування / М.А. Кузнецов // Вісник ХНПУ імені Г.С.Сковороди. Психологія. — Харків : ХНПУ, 2012. — Вип. 44. — Ч.1. — С.116—137.
27. Лангмейер И. Психическая депривация в детском возрасте / И. Лангмейер, З. Матейчек; пер. Г. А.Овсянникова. — Изд. 1-е русск. — Прага : ЧССР, 1984. — 334 с.
28. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения. В 2—

х т. / А.Н. Леонтьев. — Т. I. — М. : Педагогика, 1983. — 392 с.

29. Леонтьев А. Н. Потребности, мотивы, эмоции : конспект лекций / А. Н. Леонтьев. — М. : Изд-во ун-та, 1971. — 40 с.

30. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / Алексей Николаевич Леонтьев. — М. : Политиздат, 1975. — 304 с.

31. Маслоу А. Г. Мотивация и личность / Абрахам Гарольд Маслоу / Перевод с англ. Татлыбаевой А.М. — СПб. : Евразия, 1999. — 478 с.

32. Мильман В. Э. Побудительные тенденции в структуре деятельности / В. Э. Мильман // Вопросы психологии. — 1982. — № 3. — С. 5—14.

33. Мясищев В. Н. Психология отношений / В. Н. Мясищев / Под ред. А. А. Бодалева. — М. : Изд-во Московского психолого-социального института, 2003. — 400 с.

34. Немов Р.С. Психология: Уч. пособие для студ. высших пед. уч. зав. в 3 кн. / Р.С.Немов. — Кн.1:Общие основы психологии. — 4-е изд.— М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС,2003.—.688 с.

35. Общая психология / Под ред. А. В. Петровского. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Просвещение, 1976. — 479 с.

36. Олпорт Г.Становление личности:Избранные труды/ Г.Олпорт.— М.:Смысл,2002.—462 с.

37. Платонов К. К. О системе психологии / К.К. Платонов. — М.: «Мысль», 1972. — 216 с.

38. Реан А. А. Психология и педагогика / А.А. Реан, Н.В.Бордовская, С.И. Розум. — СПб. : Питер, 2002. — 432 с. : ил. — (Серия “Учебник нового века”).

39. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. — 2-е изд. — М. : Педагогика, 1976. — 416 с.

40. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л.Рубинштейн. - СПб : Издательство “Питер”, 2000. - 712 с. : ил. — (Серия “Мастера психологии”).

41. Узнадзе Д.Н. Общая психология / Пер. с грузинского Е.Ш.Чомахидзе / Под ред. И. В. Имедадзе. — М. : Смысл; СПб. : Питер, 2004. — 413 с.:ил. — (Серия “Живая классика”).

42. Хекхаузен Х.Мотив и мотивация / Х. Хекхаузен / Психология и психоанализ рекламы : учеб. пособие / ред.-сост. Д.Я. Райгородский. — Самара:Бахрах—М, 2007.—С.225—239.

Електронні ресурси

1. Журнал практической психологии и психоанализа [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://psyjournal.ru/index.php>
2. Повнотекстові підручники з психології [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psylib.kiev.ua>
3. Психодіагностичні методики [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://vch.narod.ru/full_test.htm
4. Психологія для всіх [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://psychology.virtualave.net/>

Каталог психологічної літератури в Інтернеті [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psychology-online.ru/lit/obzorf.htm>

Підписано до друку 20.01.2020 р.
Формат 60x84 1/16. Ум. др. арк. 4,75.
Наклад 50 прим. Зам. № 1584.

Видавництво Б. І. Маторіна
84116, м. Слов'янськ, вул. Г. Батюка, 19.
Тел.: +38 050 518 88 99. E-mail: matorinb@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №3141, видане Державним комітетом телебачення та радіомовлення України від 24.03.2008 р.
